

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»**

**ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ**

Διπλωματική εργασία του Μιχαήλ Αραμπατζή
(ΑΜ: 4332020002)

Επιβλέπων καθηγητής
Ιωάννης Σεϊμένης

Μέλη Επιτροπής
1. Σωτήριος Ντάλης
2. Μαρής Γεώργιος

ΡΟΔΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

"ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος."

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Από το 2015 η Ελλάδα και η Ευρώπη βρέθηκαν αντιμέτωπες με ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο, αυτό της μαζικής μετακίνησης πληθυσμών, λόγω αναταραχών και εμφύλιων συρράξεων στις Ασιατικές και Αφρικανικές χώρες. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει το πρόβλημα της περιόδου εκείνης, αλλά και τους κινδύνους με τους οποίους η χώρα ήρθε αντιμέτωπη και συνεχίζει έως και σήμερα να αντιμετωπίζει σε μικρότερη κλίμακα. Οι κίνδυνοι που υπήρξαν σε τομείς όπως η ασφάλεια, η οικονομία, η υγεία, ο τουρισμός και στην εθνική ασφάλεια ανέδειξαν την αδυναμία διαχείρισης της κρίσης από το Ελληνικό κράτος. Καθώς και τον τρόπο που η Ε.Ε. λειτούργησε απέναντι στην Ελλάδα με στόχο το κοινό καλό του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Ακόμη προσπαθεί να απαντήσει σε ένα βασικό ερώτημα πόσο το προσφυγικό φαινόμενο επηρέασε την Ελληνική κοινωνία και σε ποιο βαθμό ετοιμότητας ήταν. Η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί είναι η ποιοτική έρευνα μέσα από την ανάλυση κειμένων όπως αυτά παρατίθενται στην ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αρθρογραφία. Σχολιάζονται οι δράσεις των βασικών αρχών της ΕΕ και κατά πόσο μπορούν να επηρεάσουν στην εξάλειψη του φαινομένου αυτού. Εν κατακλείδι και ολοκληρώνοντας την εργασία έγινε κατανοητό ότι η Ελλάδα σαν χώρα πρώτης υποδοχής δεν ήταν έτοιμη για την αντιμετώπιση ενός τέτοιου φαινομένου. Η Ευρώπη από την πλευρά της θεωρητικά υποσχέθηκε μέτρα στήριξης και βοήθειας ώστε να αντιμετωπιστεί η κατάσταση κάτι που πρακτικά δεν συνέβη άμεσα. Η χώρα μας βρέθηκε μόνη και αντιμέτωπη με μια σωρεία προβλημάτων που έθεσαν σε κίνδυνο και την εσωτερική ισορροπία των πραγμάτων. Σήμερα το μεταναστευτικό συνεχίζει να αποτελεί πρόβλημα της χώρας αλλά οι κινήσεις που έχουν γίνει βοηθούν κατά πολύ την εξομάλυνση της κατάστασης. Ενώ, μια σειρά προτάσεων παρατίθενται με την ολοκλήρωση της εργασίας, ώστε να υπάρξει εξισορρόπηση της κατάστασης.

Λέξεις – κλειδιά: ανάλυση κινδύνων, πρόσφυγες, μετανάστες, κρίση, Ελλάδα, Ευρώπη.

ABSTRACT

Since 2015, Greece and Europe have been facing an unprecedented phenomenon, that of mass population movement, due civil strife in Asian and African countries. The purpose of this paper is to present the problem of that period but also the dangers that the country faced and continues to face to a lesser extent. The risks that existed in sectors such as security, economy, health, tourism and national security highlighted the inability of the Greek state to manage the crisis. As well as the way the EU operated against Greece for the common good of the European edifice. It is also trying to answer a key question: how much did the refugee phenomenon affect Greek society and to what degree of readiness was it. The methodology that will be used is the qualitative research through the analysis of texts as they are presented in the Greek and foreign language bibliography and articles. The actions of the basic principles of the EU are commented and to what extent they can influence the elimination of this phenomenon. In conclusion and completing the work it was understood that Greece as a first host country was not ready to deal with such a phenomenon. Europe, in turn, theoretically promised support and assistance measures to address the situation, which did not happen immediately. Our country found itself alone and faced with a lot of problems that endangered the internal balance of things. Today, immigration continues to be a problem in the country, but the moves that have been made greatly help to normalize the situation. While a series of proposals are presented at the completion of the work, in order to balance the situation.

Keywords: risk analysis, refugees, migrants, crisis, Greece, Europe.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
Κεφάλαιο 2°	9
Βασικές έννοιες.....	9
2.1 Πρόσφυγας.....	9
2.2 Μετανάστευση	10
2.3 Διαχείριση Κρίσης	12
Κεφάλαιο 3°	14
Μετανάστευση	14
3.1 Είδη μετανάστευσης	14
3.2 Συνθήκες που αφορούν την μετανάστευση	15
3.2.1 Σύμβαση του 1951	16
3.2.2 Πρωτόκολλο του 1967	16
3.2.3 Η Συνθήκη του Σέγκεν.....	16
3.2.4 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ	17
3.2.5 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ	18
3.2.6 Πρόγραμμα του Τάμπερε	18
3.2.7 Το Συμβούλιο του Λάακεν	19
3.2.8 Το Συμβούλιο της Σεβίλλης	19
3.2.9 Το Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης	19
3.2.10 Το Πρόγραμμα της Χάγης.....	20
3.2.11 Η Συνθήκη της Λισσαβόνας.....	21
3.2.12 Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης.....	21
Κεφάλαιο 4°	22
Ανάλυση κινδύνων (risk analysis)	22
4.1 Ξενοφοβία/ Ριζοσπαστικοποίηση των προσφύγων	22
4.2 Εθνικισμός	23
4.3 Οργανωμένο έγκλημα / Διασυνοριακή εγκληματικότητα.....	24
4.4 Τρομοκρατία	25
4.5 Οικονομία.....	26
4.6 Εθνική Ασφάλεια	28
4.7 Υγεία.....	29
4.8 Ασυνόδευτα Ανήλικα	30

4.9 Τουρισμός.....	31
4.10 Υβριδικός Πόλεμος	33
Κεφάλαιο 5 ^ο	34
Μεταναστευτική κρίση από το 2015-2021	34
5.1 Ιστορική Αναδρομή	34
5.2 Η συνθήκη με την Τουρκία	36
5.3 Η κατάσταση στα Ελληνικά νησιά	37
5.3.1 Κρίσεις του Προσφυγικού 2020.....	37
Κεφάλαιο 6 ^ο	39
Όργανα διαχείρισης των Μεταναστευτικών Ροών από την ΕΕ	39
6.1 FRONTEX	39
6.1.1 Βασικές αρμοδιότητες.....	39
6.2 EUROPOL	41
6.2.1 Ευρωπαϊκό Κέντρο Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών	42
6.3 EUROJUST.....	43
Κεφάλαιο 7 ^ο	45
Συμπεράσματα – Προτάσεις	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	49
Ελληνόγλωσση.....	49
Ξενόγλωσση.....	51

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τόσο η Ελλάδα, όσο και ολόκληρη η ευρωπαϊκή κοινότητα τα τελευταία χρόνια ήρθαν αντιμέτωποι με ένα αρκετά μεγάλο αλλά και συνεχή κύμα μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Ο πόλεμος στην Συρία, η φτώχεια στις Αφρικανικές χώρες και η γενικότερη αναταραχή που υπάρχει στις Ασιατικές και Αφρικανικές χώρες δημιούργησαν αυτή την αναταραχή. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσαν εξ'αρχής έναν ελκυστικό προορισμό για όλους αυτούς. Από το 2014 έως και σήμερα η Ελλάδα σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας έχει δεχθεί περίπου 2 εκατομμύρια μετανάστες ¹ (Ύπατη Αρμοστεία, 2022).

Στην ίδια θέση με την Ελλάδα βρέθηκαν η Κύπρος, η Ιταλία, η Ισπανία, η Μάλτα και γενικά η χώρες που βρέχονται από την Μεσόγειο θάλασσα καθώς, ο έλεγχος δεν ήταν τόσο εύκολος όσο στα χερσαία σύνορα των χωρών. Η Ελλάδα εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης δέχθηκε και συνεχίζει να δέχεται με μικρότερη ένταση χιλιάδες μεταναστευτικές ροές από την Ασία και την Αφρική (Λαυρέτζος, 2016). Τα στοιχεία γνωστοποιούν ότι οι πρακτικές στα φυσικά σύνορα της ΕΕ έχουν αυξηθεί και ο χαρακτήρας που πλέον έχουν είναι πιο κατασταλτικός και οι δυνατότητες πρόσβασης των μεταναστών στις διαδικασίες ασύλου έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια (Frelick et al. 2016).

Η μετανάστευση δεν αποτελεί ένα καινούργιο φαινόμενο, ωστόσο αυτό που κέντρισε το ενδιαφέρον της κοινωνίας και του κόσμου είναι ότι από τα τέλη του 2014 έως και σήμερα ένας μεγάλος αριθμός αφίξεων μεταναστών και προσφύγων άρχισε να προσεγγίζει την χώρα μας με κάθε δυνατό μέσο (Triantafyllidou, 2018). Σύμφωνα με την κοινή γνώμη και πλήθος μελετών που υλοποιήθηκαν κατά την περίοδο εκείνη και συνεχίζουν έως και σήμερα εκτιμούν ότι η Ευρώπη, καθώς και οι παράκτιες χώρες-μέλη της, ανάμεσα σε αυτές και η Ελλάδα βρίσκονται σε κίνδυνο εξαιτίας της μεταναστευτικής πίεσης (Sato). Είναι γεγονός ότι η πλειοψηφία των μεταναστών που φθάνουν στην Ελλάδα έχουν ως τελικό στόχο την άφιξη τους σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, με καλύτερες επαγγελματικές συνθήκες, τρόπο ζωής και καλύτερο σύστημα παροχής ασύλου. Ωστόσο, εξαιτίας των προβλημάτων που υπάρχουν στην χώρα ένα μεγάλο ποσοστό εγκλωβίζεται εντός της Ελληνικής επικράτειας, όπου και μένει χωρίς καθεστώς νομιμότητας. Κάτω από τις συνθήκες αυτές αρχίζουν να δημιουργούνται αρκετά προβλήματα στην χώρα.

Οι μεγάλοι αριθμοί των προσφύγων και των μεταναστών προκάλεσαν μια σειρά αντιδράσεων αφενός μεν στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αφετέρου στις χώρες υποδοχής. Στην χώρα μας η εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού από την Τουρκία για να ασκήσει πίεση και να διεκδικήσει πράγματα από την Ε.Ε., η συγκέντρωση μεταναστών στα νησιά, η καθυστερημένη λήψη αποφάσεων για την διαχείριση των ροών αλλά και η οικονομική κρίση που η Ελλάδα αντιμετώπιζε είναι μερικοί από τους κινδύνους που έπρεπε να διαχειριστούν για την δημιουργία μιας ισχυρής και βιώσιμης μεταναστευτικής πολιτικής. Την κατάσταση

---

¹ Στατιστικά στοιχεία που αφορούν την μετανάστευση (2021) όπως ανακτήθηκαν από: <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean> id=83#_ga=2.98729949.277385572.1643795305-1575771877.1643795305 (στις 7/1/2022)

στης δομές των μεταναστών αλλά και στην διαχείριση των προβλημάτων που είχαν συσσωρευτεί για την ελληνική κυβέρνηση, ήρθε να επιδεινώσει και η πανδημία.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει προσπάθεια για την ανάλυση και την διαχείριση των κινδύνων που παρουσιάστηκαν στην Ελλάδα κατά την περίοδο της προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης, και τον τρόπο με τον οποίο προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις καταστάσεις αυτές είτε μόνη της είτε με την συνδρομή της ΕΕ. Η μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί είναι η ποιοτική μέσα από την ανάλυση κειμένων όπως αυτά παρατίθενται στην ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Στόχος της εργασίας είναι η ανάδειξη των κινδύνων και ο τρόπος διαχείρισης τους στην Ελληνική επικράτεια εν γένει κατά την περίοδο της μεταναστευτικής κρίσης. Καθώς και ο τρόπος που η Ε.Ε. προσπάθησε να καθοδηγήσει την Ελλάδα για το κοινό καλό του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Πιο αναλυτικά και στο πλαίσιο ανάπτυξης της εργασίας στο Κεφάλαιο 2 θα γίνει μια αναλυτική αναφορά στις βασικές έννοιες που θα χρησιμοποιηθούν κατά την εκπόνηση της εργασίας. Οι οποίες είναι η μετανάστευση και οι μετανάστες καθώς και ο διαχωρισμός τους από τους πρόσφυγες. Ενώ εκτενή αναφορά θα γίνει και στην διαχείριση κινδύνων.

Στο Κεφάλαιο 3 υπάρχουν στοιχεία που αφορούν εξ ολοκλήρου την μετανάστευση και πιο συγκεκριμένα τις συνθήκες που οδηγούν τα άτομα σε μια τέτοια απόφαση καθώς και τις μετέπειτα συνέπειες τόσο στα άτομα όσο και στα κράτη τα οποία επιλέγουν να μεταβούν. Το τμήμα αυτό της εργασίας αποτελεί μια πρώτη μικρή ανάδειξη των κινδύνων.

Στο Κεφάλαιο 4 γίνεται εκτενή ανάλυση στους κινδύνους που υπάρχουν για την Ελλάδα κατά την μετάβαση των μεταναστών και προσφύγων. Τα προβλήματα εντοπίζονται σε πληθώρα τομέων όπως η ασφάλεια, η οικονομία, η υγεία, ο τουρισμός και άλλα που υπάρχουν αναλυτικά στο κεφάλαιο. Επίσης θα γίνει προσπάθεια για αναφορά στις δράσεις που υλοποιήθηκαν στον κάθε τομέα και κατά πόσο είχαν αποτέλεσμα. Θα καταγραφούν όπου είναι εφικτό οι αντιδράσεις από την διεθνή κοινότητα και οι πράξεις της για την στήριξη της Ελλάδας.

Στο Κεφάλαιο 5 θα γίνει λόγος για την κρίση που ξέσπασε το 2015, με τις μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών από την Συρία και άλλες αφρικανικές χώρες. Ερευνώνται οι επιπτώσεις στην ασφάλεια της χώρας και η αποτελεσματικότητα των συνθηκών που υπεγράφησαν.

Στο Κεφαλαίο 6 γίνεται αναφορά στο όργανο που η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει όπως η Frontex, η Europol και Eurojust και είναι υπεύθυνα για την διαχείριση των προβλημάτων που δημιουργούνται εντός των ορίων της ένωσης αλλά και σε τρίτες χώρες. Με την ολοκλήρωση της εργασίας παρατίθενται τα συμπεράσματα καθώς και προτάσεις για την βελτιστοποίηση της κατάστασης και την αντιμετώπιση των κινδύνων .

Κεφάλαιο 2^ο

Βασικές έννοιες

2.1 Πρόσφυγας

Σύμφωνα με τη συνθήκη του ΟΗΕ, με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης του 1967 που τη συμπληρώνει, πρόσφυγας θεωρείται κάθε άτομο, το οποίο βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής ή τόπο κατοικίας του, διότι έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω της φυλετικής του καταγωγής, των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της κοινωνικής ομάδας, στην οποία εντάσσεται ή πολιτικών πεποιθήσεων και δεν έχει την δυνατότητα ή την θέληση να υπαχθεί στην προστασία της χώρας αυτής. το δικαίωμα της ιθαγένειας, βρίσκεται εκτός συνόρων της χώρας, της προηγούμενης του διαμονής και δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα αυτή λόγω φόβου δίωξης (ΟΗCHR, 1954). Με βάση τον ορισμό προκύπτουν και τα δικαιώματα προστασίας του πρόσφυγα σε διεθνές κι εθνικό επίπεδο. Ο ορισμός που δίνει το καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας, καθώς κι εκείνο της σύμβασης του 1951, όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο του 1967, αποτελούν ακόμα και στις μέρες μας αποδεκτά ισχύοντες ορισμούς για την έννοια πρόσφυγας. Ωστόσο, και οι δύο δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, καθώς επίσης δεν καθορίζουν τον πρόσφυγα με βάση τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ, 2017).

Ένα ακόμη ορισμό εντοπίζουμε και στο Γλωσσάριο για την μετανάστευση, πρόσφυγας καλείται το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν βρίσκεται σε μια χώρα, που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτόκολλου περί του Καθεστώτος Πρόσφυγα (1951 και 1967 αντίστοιχα), ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας από τη χώρα φιλοξενίας του. Το Πρωτόκολλο του 1967 αφαιρεί τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η αρχική Σύμβαση, σύμφωνα με τους οποίους μόνο άτομα που εμπλέκονταν στα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη πριν την 1η Ιανουαρίου του 1951 μπορούσαν να υποβάλλουν αίτηση ασύλου.

Για να μπορέσει ωστόσο ένας πρόσφυγας, κατά την είσοδο του σε μια χώρα υποδοχής, να έχει δικαιώματα αλλά και την κρατική εύνοια, επιδιώκει τη χορήγηση ασύλου. Το άσυλο, ουσιαστικά και με βάση το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αποτελεί μια μορφή προστασίας που αποδίδεται από μια χώρα, κατά την διαδικασία αναγνώρισης ατόμων που εγκαταλείπουν τις εστίες τους

λόγω φόβου δίωξης ή της διακινδύνευσης να υποστούν σοβαρή βλάβη. Συνήθως ο όρος αναφέρεται σε αυτόν που βρίσκεται στο στάδιο της αναμονής έκδοσης απόφασης από την κυβέρνηση μιας χώρας για την αναγνώριση του ως πρόσφυγα. Επιπρόσθετα, τα άτομα αυτά έχουν την δυνατότητα να ζητήσουν άσυλο από οποιαδήποτε χώρα είναι πρόθυμη να τους προστατεύσει (OHCHR, 1948). Για να θεωρηθεί κάποιος πρόσφυγας ή πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία θα πρέπει να του αναγνωριστεί «καθεστώς πρόσφυγα» ή «καθεστώς επικουρικής προστασίας» αντίστοιχα, αφού πρώτα υποβληθεί και αξιολογηθεί η αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας. Από τη χρονική στιγμή της υποβολής αίτησης και μέχρι την οριστική απόφαση για αναγνώριση του «καθεστώτος πρόσφυγα» ή του «καθεστώτος επικουρικής προστασίας», το άτομο χαρακτηρίζεται ως «αιτών άσυλο».

Ουσιαστικά ο πρόσφυγας είναι το άτομο εκείνο που απομακρύνεται από τον “τόπο” χωρίς να το θέλει και χωρίς να το σχεδιάζει. Αποτελεί ένα γεγονός απρόοπτο και αναγκαίο συγχρόνως. Η επιλογή του για παραμονή στην χώρα του ίσως και να αποβεί μοιραία. Η χώρα στην οποία μεταβαίνει και διεκδικεί το άσυλο δεν αποτελεί απαραίτητα και επιλογή του.

Το βασικό χαρακτηριστικό που διακρίνει τον μετανάστη από τον πρόσφυγα είναι ότι οι πρόσφυγες δεν επιλέγουν κάποιων συγκεκριμένο προορισμό για το “ταξίδι τους” και δεν έχουν την δυνατότητα μελλοντικά να επιστρέψουν στις οικίες τους, μόνο όταν οι λόγοι που τους οδήγησαν σε αυτή την πράξη εξαλειφθούν και δεν υπάρχει σοβαρός κίνδυνος για τη ζωή τους. Από την άλλη πλευρά όμως, οι μετανάστες έχουν την δυνατότητα επιλογής της χώρας όπου θα εγκατασταθούν πριν ακόμη ξεκινήσουν την μετακίνησή τους, μπορούν επίσης να επιλέξουν το διάστημα παραμονής τους εκεί και να επιστρέψουν στις χώρες της προηγούμενης διαμονής τους όποτε εκείνοι το επιλέξουν (Φίλης, 2017).

2.2 Μετανάστευση

Η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο πολυδιάστατο και πολυεπίπεδο. Η πολυπλοκότητά του οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί ένα φαινόμενο εγγενές της ανθρώπινης εξέλιξης και συνεπώς αφορά πολλούς τομείς όπως αυτόν της πολιτικής, της οικονομίας, του πολιτισμού, αλλά και της κοινωνιολογίας και της ψυχολογίας. Σε αντιδιαστολή με τον πρόσφυγα, μετανάστη θεωρείται το άτομο που από επιλογή, ανάγκη ή εξαναγκασμό, που συνήθως είναι η αναζήτηση εργασίας, εκπαίδευσης και γενικά μιας καλύτερης ποιότητας ζωής, εγκαταλείπει τη χώρα για να εγκατασταθεί σε μίαν άλλη. Ο μετανάστης υπόκειται στους εθνικούς κανονισμούς και διαδικασίες του εκάστοτε κράτους υποδοχής και δεν αποτελεί νομική κατηγορία. Είναι λοιπόν εμφανής η διαφορά μεταξύ του πρόσφυγα και του μετανάστη κι εντελώς διαφορετική η αντιμετώπιση τους.

Παρόλο που δεν υπάρχει επίσημος νομικός ορισμός, μετανάστης θεωρείται το πρόσωπο, το οποίο μεταβάλλει τον τόπο κατοικίας του, ενέργεια η οποία δεν εξαρτάται από την αιτία ή το καθεστώς

νομιμότητας της μετανάστευσης. Στο σημείο αυτό να σημειώσουμε τη διαφορά μεταξύ προσωρινής μετανάστευσης, η οποία διαρκεί από τρεις έως δώδεκα μήνες και μόνιμης μετανάστευσης, που διαρκεί από ένα έτος και πάνω. Σύμφωνα, μάλιστα με το διεθνές δίκαιο, η μετανάστευση αναφέρεται στη μετεγκατάσταση ατόμων σε μια χώρα που δεν διαθέτουν την υπηκοότητά της και έχουν ως στόχο να εγκατασταθούν σε αυτήν και μελλοντικά να γίνουν πολίτες της (Moraga & Rapoport, 2015).

Η μεταναστευτική κρίση αποτελεί στις μέρες μας μείζον ζήτημα και απασχολεί πολιτικές και ακαδημαϊκές συζητήσεις. Η μετανάστευση δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο, αλλά εντοπίζεται καθ' όλη την διάρκεια της ανθρώπινης πορείας και το μέγεθος της εξαρτάται από τις επικρατούσες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι ποικίλοι πληθυσμοί. Η απλή μετακίνηση διάφορων πληθυσμών προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, δηλαδή η συνήθης πρακτική για ανεύρεση π.χ. νερού ή τροφής, αργότερα μετονομάστηκε σε «μετανάστευση» (Moraga & Rapoport, 2015).

Παρότι, λοιπόν, το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι ούτε άγνωστο, ούτε φυσικά καινούργιο, υπάρχει μία γενική σύγχυση γύρω από το συγκεκριμένο φαινόμενο, η οποία ξεκινά από την λανθασμένη χρήση των όρων που περιγράφουν το συγκεκριμένο θέμα. Αυτό βεβαίως, λαμβάνει χώρα σ' όλα τα επίπεδα, από τον «απλό» πολίτη, μέχρι τους πολιτικούς και τις αρμόδιες αρχές. Γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαία, η αποσαφήνιση – επεξήγηση των βασικών όρων του εν θέματι φαινομένου (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Με τον όρο μετανάστευση αναφερόμαστε σε μια μόνιμη ή ακόμα και προσωρινή αλλαγή του τόπου καταγωγής και κατοικίας και μπορεί να αναφέρεται σε ένα ή ακόμα και σε σύνολο ατόμων (Moraga & Rapoport, 2015). Επομένως, η μετανάστευση μπορεί να γίνει μαζικά, με μετακίνηση μεγάλου πληθυσμού ανθρώπων, από έναν τόπο σε έναν άλλον. Στην περίπτωση, βέβαια, που το παραπάνω γεγονός γίνεται συστηματικά και σταθερά η μετανάστευση ονομάζεται μεταναστευτική ροή. Το αποτέλεσμα της κατάστασης που περιγράφηκε είναι η συνεχής ανανέωση του πληθυσμού της εκάστοτε χώρας που εγκαθίσταται οι μετανάστες, ως γενική απόρροια να πραγματοποιείται μια (τεχνητή) ανανέωση, ανασύσταση, ακόμα και ζημία του πληθυσμού (Ρουμπίνη, 2011). Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, μετανάστης είναι το άτομο που διαμένει για τουλάχιστον 6 μήνες μακριά από τον συνήθη τόπο κατοικίας του. Στην περίπτωση που βρίσκεται εντός των συνόρων της χώρας του ονομάζεται *εσωτερικός μετανάστης*, ενώ στην περίπτωση που βρίσκεται εκτός συνόρων της χώρας του αποκαλείται *εξωτερικός ή διεθνής μετανάστης*. Πρόκειται, δηλαδή, για άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικειοθελώς, με σκοπό να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους και, ως εκ τούτου, ονομάζονται *οικονομικοί μετανάστες*. Ο όρος, συνήθως, χρησιμοποιείται, προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις όπου η απόφαση για μετανάστευση λαμβάνεται ελεύθερα από το άτομο, δίχως τη μεσολάβηση εξωγενών παραγόντων. Αναφέρεται στα άτομα και τα μέλη της οικογένειας, που μετακινούνται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσουν καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσουν το προσδόκιμο των ίδιων και των μελών των οικογενειών τους.

2.3 Διαχείριση Κρίσης

Ένας ακόμη όρος, ο οποίος θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα εργασία είναι η "διαχείριση κρίσεων" για το λόγο αυτό θεωρείται απαραίτητη η επεξήγηση του. Προτού όμως γίνει ανάλυση της διαχείρισης κρίσεων, θα πρέπει να γίνει κατανοητός ο όρος κρίση. Ένας από τους πιο κλασικούς ορισμούς της κρίσης είναι εκείνος που αναφέρει ότι κρίση είναι ένα μεγάλο μη προγραμματισμένο συμβάν, με πιθανό αρνητικό αποτέλεσμα που απειλεί την ομαλή ή και εύρυθμη λειτουργία του οργανισμού (King, 2002; Pearson&Clair, 1998;Fink, 1986;Loosemore&Teo, 2000). Σύμφωνα με τον Coombs (1999), οι κρίσεις είναι απρόβλεπτα γεγονότα που έχουν τη δυναμική να δημιουργήσουν ανεπιθύμητα αποτελέσματα (Coombs , 1999) .Οι Bronn και Olson (1999) περιέγραψαν τη κρίση ως ένα προϊόν ενός κινδύνου ή ευκαιρίας που πηγάζει από εσωτερικά ή εξωτερικά ζητήματα που μπορεί να επηρεάσουν σε μαζική κλίμακα έναν οργανισμό (Bronn and Olson, 1999). Οι Mitroff και Anagnos (2001) περιέγραψαν τις κρίσεις ως αποτέλεσμα ανθρώπινης παρέμβασης παρά ως φυσικές καταστροφές με σκοπό να διαχωρίσουν το πεδίο του.

Μετά από αυτό γίνεται κατανοητό ότι η διαχείριση κρίσεων αποτελεί την εφαρμογή στρατηγικών που σχεδιάστηκαν για να βοηθήσουν για στην έγκαιρη αντιμετώπιση ενός αφνίδιου ή σημαντικού αρνητικού, κατά κύριο λόγο γεγονότος. Η διαδικασία αυτή έχει τις ρίζες στην Ρωμαϊκή και Περσική αυτοκρατορία, όπου είχαν αναπτύξει ευέλικτα συστήματα διαχείρισης κρίσεων στα εδάφη τους ως αναπόσπαστο τμήμα της "στρατηγικής" της δημόσιας διαχείρισης τους. Θα μπορούσαμε να ορίσουμε ως διαχείριση κρίσεων μια σειρά από λειτουργίες ή διαδικασίες, που είναι ιδιαίτερα χρήσιμες στο να αναγνωριστούν, να μελετηθούν και να προβλεφθούν ζητήματα που μπορεί να προκαλέσουν δυσκολίες. Μέσα από αυτήν δίνεται η ευκαιρία για να ανακαλυφθούν συγκεκριμένοι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε να προληφθεί ή να αντιμετωπιστεί μια κρίση. (Darling et al., 1996). Μια τυπική μορφή διαχείρισης κρίσεων δίνει μια ισχυρή έμφαση στη διαχείριση της αντιμετώπισης και δίνει πολύ μικρή προσοχή στο πριν και το μετά της κρίσιμης κατάστασης. Η αποτελεσματική διαχείριση χρειάζεται μόνο να αναζητά τη μείωση του μεγέθους και την κλίμακα της ζημιάς, πριν συμβεί η κρίση και να εγκαταστήσει κατάλληλα προειδοποιητικά συστήματα

Πρακτικοί και θεωρητικοί επισημαίνουν την ύπαρξη ποικίλων πιο συγκεκριμένων, ή ευρύτερων εκδοχών της κρίσης. Μία κρίση είναι ένα μεγάλο και απρόβλεπτο γεγονός που απειλεί να βλάψει έναν οργανισμό και τους εμπλεκόμενους φορείς (stakeholders). Μια λανθασμένη απόφαση από τη διοίκηση μπορεί να είναι αιτία σοβαρού επιχειρηματικού κινδύνου. Η κρίση μπορεί να διαφαίνεται στον ορίζοντα, σαν επακόλουθο της λανθασμένης απόφασης, ή μπορεί να εμφανιστεί χωρίς προειδοποίηση, οπουδήποτε, οποιαδήποτε στιγμή. Είναι δυνατό να επηρεαστούν όλοι οι τομείς μιας κοινωνίας, οι επιχειρήσεις, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, η κυβέρνηση, οι εκκλησίες, οι οικογένειες κλπ.

Το χαρακτηριστικό στοιχείο των κρίσεων είναι η απρόσμενη εμφάνιση τους, για την άμεση επίλυση τους και την ελαχιστοποίηση των αρνητικών συνεπειών τους στην κοινωνία απαιτείται, η γρήγορη αντιμετώπιση τους και η ταχεία λήψη αποφάσεων. Επιπλέον ο Comfort (1988) αναφέρθηκε στα βήματα τα οποία θα πρέπει να

ακολουθούνται από τους αρμόδιους κατά την διαδικασία σχεδιασμού της διαχείρισης μιας κρίσης. Τα στάδια τα οποία θα πρέπει να ακολουθήσουν είναι τέσσερα. Το πρώτο στάδιο είναι η πρόληψη για να υπάρξει ελαχιστοποίηση των συνεπειών, το δεύτερο καταλαμβάνει η ορθή προετοιμασία και ο ακριβής σχεδιασμός, στο τρίτο τοποθετεί την άμεση ανταπόκριση και την ταχεία λήψη αποφάσεων και τέλος έρχεται η ανάκτηση του ελέγχου της κατάστασης. Ο υπεύθυνός για την διαχείριση της κρίσης θα πρέπει να έχει προβεί σ'έναν λεπτομερή σχεδιασμό ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει με αποτελεσματικότητα περισσότερες από μια κρίσεις, θα πρέπει να είναι δηλαδή εύκολα προσαρμόσιμο και με αρκετές εναλλακτικές λύσεις.

Σύμφωνα με τον Dayton (2004) υπάρχουν δύο ευρείες οπτικές της κρίση -η επιχειρησιακή σκοπιά και η πολιτικό-συμβολική προοπτική. Η επιχειρησιακή οπτική εστιάζει στη διαχείριση της κρίσης από την ίδια τη διαχειριστική ομάδα, ενώ η πολιτικό-συμβολική οπτική περιλαμβάνει ένα «χάρτη» του πώς οι διευθυντές και η υπόλοιπη ομάδα θα αναλύσουν την κατάσταση κρίσης (Taneja, S. et all, 2014).

Κατά τον Mitroff (2000) η διαχείριση της άρνησης είναι αρκετά σημαντική. *«Στο τέλος, ο κύριος εχθρός, το κύριο εμπόδιο που πρέπει να ξεπεραστεί, είναι άρνηση. Πάρα πολλές οργανώσεις επαναλαμβάνουν την πεποίθηση ότι κάτι τέτοιο «δεν μπορεί να συμβεί σε μας, ως εκ τούτου, δεν χρειάζεται να δαπανήσουν χρήματα για να προετοιμαστούν για τη διαχείριση κρίσεων.» Είναι λάθος, ολέθριο λάθος!»* Σήμερα παράλληλα με την οικονομική και ανθρωπιστική κρίση αντιμετωπίζουμε και την κρίση ασφάλειας.

Κεφάλαιο 3^ο

Μετανάστευση

3.1 Είδη μετανάστευσης

Η μετανάστευση, αποτελεί ένα φαινόμενο που έχει την δυνατότητα να διακριθεί σε αρκετές κατηγορίες και που δίνουν στον ερευνητή την ευκαιρία να αντιληφθεί καλύτερα τα αίτια τα οποία την έχουν προκαλέσει.

Αρχικά έχουμε την εξωτερική και εσωτερική μετανάστευση. Στην Εξωτερική τα άτομα μετακινούνται σε κάποιο μέρος εκτός της χώρας τους (εκτός της χώρας μόνιμης κατοικίας τους). Στην εσωτερική από την άλλη πλευρά, έχουμε τα άτομα που μετακινούνται εντός της χώρας τους για διάφορους λόγους, η εργασία αποτελεί έναν από αυτούς (Ρόμπολης, 2007).

Διάκριση μπορεί να υπάρχει και ανάλογα με το χρόνο παραμονής του εργατικού δυναμικού σ' ένα μέρος και εδώ οι κατηγορίες είναι η *βραχυπρόθεσμη* και η *μακροπρόθεσμη*. Η Βραχυπρόθεσμη αφορά την μετακίνηση σε μια χώρα υποδοχής για χρονικό διάστημα μικρότερου του ενός έτους, ενώ η μακροπρόθεσμη διαρκεί για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε αύξηση της βραχυπρόθεσμης μετανάστευσης, η παγκοσμιοποίηση και διεθνοποίηση της αγοράς εργασίας δίνει την δυνατότητα μετακίνησης σε διαφορετικά μέρη για μικρό χρονικό διάστημα, γεγονός που πολύ συχνά συνδέεται και με την εργασία. Παρατηρείτε, λοιπόν το φαινόμενο επιχειρήσεις να αποστέλλουν άτομα για να μεταφέρουν τεχνογνωσία.

Η μετανάστευση μπορεί ακόμα να διακριθεί και με βάση το λόγο τον οποίο προκαλείται: *εκούσια*, *αναγκαστική* και *βίαιη μετανάστευση*. Η εκούσια είναι όταν οι άνθρωποι αποφασίζουν να μετακινηθούν σε μέρος διαφορετικό της μόνιμης κατοικίας τους και αυτό γίνεται με την θέληση τους. Η αναγκαστική είναι όταν ένα τμήμα του πληθυσμού με διάφορους τρόπους, χωρίς ουσιαστικά να το θέλει αναγκάζεται να εγκαταλείψει την εστία του για άγνωστο χρονικό διάστημα. Ενώ η βίαιη μετανάστευση αποτελεί ένα χαρακτηριστικό στοιχείο των προσφύγων. Συχνά οι λόγοι που την προκαλούν είναι πολιτικοί (απέλαση) άλλα και ένα ξαφνικό γεγονός όπως πόλεμος.

Ένα ακόμη είδος μετανάστευσης που εντοπίζουμε είναι το λεγόμενο *chain migration* (*αλυσιδωτή μετανάστευση*). Σε αυτή την μορφή οι άνθρωποι αποφασίζουν να μεταναστεύσουν σε μια περιοχή καθώς σε αυτή είδη βρίσκονται άτομα του φιλικού ή οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Το είδος αυτό παρουσίασε αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια καθώς, καθιστούσε πιο εύκολη την μετάβαση και την προσαρμογή των ανθρώπων.

Μια ακόμη μορφή μετανάστευσης που συναντάται είναι η *κυκλική μετανάστευση*. Ουσιαστικά πρόκειται για την μετακίνηση που γίνεται κατ'εξακολούθηση από έναν εργαζόμενο ανάμεσα στην χώρα υποδοχής και την χώρα προέλευσης του και γίνεται αρκετές φορές μέσα στον χρόνο. Αυτό το είδος έχει υποστηριχθεί ότι βοηθούν ιδιαίτερα στην ανάπτυξη και της χώρας υποδοχής και της προέλευσης καθώς αποστέλλουν σημαντικά χρηματικά εμβάσματα. Η γεωγραφική θέση αποτελεί σημαντικό παράγοντα ώθησης και υλοποίησης σ' αυτό το είδος (Παπαδοπούλου,2007).

Τέλος ένα ακόμη είδος μετανάστευσης που συναντάτε είναι αυτό της *παράνομης μετανάστευσης*. Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα βίωσε σε μεγάλο βαθμό την παράνομη μετανάστευση, καθώς άτομα από τις χώρες της Αφρικής και της Ασίας αναγκαστήκαν να φύγουν από την χώρα τους. Παράνομοι είναι οι μετανάστες που περνούν τα σύνορα μιας χώρας χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα. Ωστόσο παράνομος μπορεί να χαρακτηριστεί και αυτός, ο οποίος παραμένει σε μια χώρα μετά το πέρας της νόμιμης παραμονής, όπως φοιτητές και τουρίστες για παράδειγμα μετά την λήξη της βίζας.

Επιπλέον χαρακτηριστικά που υπάρχουν και διαφοροποιούν το μεταναστευτικό φαινόμενο εντοπίζονται στον αριθμητικό μέγεθος του πληθυσμού που μετακινείται και συγκεκριμένα στο αν η μετανάστευση είναι ατομική ή ομαδική. Το δεύτερο αφορά κατά βάση επαγγελματικούς λόγους μετακίνησης ή και αναγκαστική μετανάστευση όπου τα άτομα μετακινούνται ακούσια από τον τόπο τους. Πέραν των παραπάνω τύπων, τις τελευταίες δεκαετίες, παγκοσμιοποίηση προέκυψαν νέες αιτίες και αντίστοιχες κατηγορίες μεταναστών, όπως η μετανάστευση για λόγους εκπαίδευσης και εξειδίκευσης, η παλιννόστηση πληθυσμών που για διάφορους λόγους παρέμειναν εκτός της χώρας προέλευσης τους, νόμιμα ή και παράτυπα. Επίσης, η μετανάστευση για περιβαλλοντικούς λόγους, η οποία οφείλεται σε εκτεταμένες περιβαλλοντικές καταστροφές μεγάλης έκτασης, όπως η απερίημωση καλλιεργήσιμων εδαφών, η ανομβρία, και η μετανάστευση υψηλής εξειδίκευσης εργαζόμενων (ανώτατα στελέχη, τεχνικοί, και επιστήμονες) που μετακινούνται στο πλαίσιο πολυεθνικών εταιρειών, διεθνών οργανισμών και διεθνών Μ.Κ.Ο. ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης της αγοράς εργασίας, της απορρύθμισης του παγκόσμιου συστήματος εργασίας και της παγκοσμιοποιημένης διαχείρισης των ανθρωπιστικών, μεταναστευτικών και προσφυγικών κρίσεων.

3.2 Συνθήκες που αφορούν την μετανάστευση

Η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών δεν ήταν πάντα ένα ζήτημα με το οποίο τα κράτη ασχολούνταν, για αρκετές δεκαετίες χιλιάδες άνθρωποι μετακινούνταν (π.χ. εργατικό δυναμικό), χωρίς κανείς να ενδιαφέρεται ουσιαστικά. Η κατάσταση αυτή βλέπουμε σταδιακά να αλλάζει η Σύμβαση του 1951 που πραγματοποιήθηκε στην Γενεύη έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη για μια κοινή μεταναστευτική πολιτική.

3.2.1 Σύμβαση του 1951

Στις 28 Ιουλίου του 1951 στην Γενεύη υπογράφει η πρώτη διεθνής συμφωνία που αφορούσε το καθεστώς των προσφύγων, τα δυο βασικά σημεία τα οποία περιλάμβανε ήταν ο ορισμός τους καθώς και το νομικό πλαίσιο που θα τους διασφάλιζε στην νέα χώρα που θα μετέβαιναν. Η σύμβαση υπεγράφη από 140 κράτη και τέθηκε σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954 η Ελλάδα υπέγραψε τον Απρίλιο του 1952. Με βάση αυτή καθορίζονταν ποιος μπορεί να χαρακτηρίζεται ως πρόσφυγας, ποια είναι τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του. Εντός αυτών περιλαμβάνονταν η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως της θρησκείας, της μετακίνησης, της εκπαίδευσης, η δυνατότητα εργασίας. Ακόμη τονίζονταν και οι υποχρεώσεις που από την πλευρά τους θα έπρεπε να τηρούνταν όταν μετέβαιναν σε έναν τόπο (χώρα υποδοχής). Ενώ, μεγάλης σημασίας ήταν και η διατύπωση και κατοχύρωση της μη επαναπροώθησης τους σε χώρα όπου υπάρχει φόβος δίωξης. Ενώ, υπήρχε και η ρήτρα εξαίρεσης, τμήμα στο οποίο διευκρίνιζε ποιοι είναι αυτοί που δεν καλύπτονταν, όπως οι τρομοκράτες και οι εγκληματίες πολέμου.

3.2.2 Πρωτόκολλο του 1967

Με την πάροδο του χρόνου και την εμφάνιση νέων προσφυγικών καταστάσεων, δημιουργήθηκε η ανάγκη για την περαιτέρω επέκταση της Σύμβασης του 1951 με σκοπό την αφαίρεση χρονικών και γεωγραφικών περιορισμών, έτσι δημιουργήθηκε το Πρωτόκολλο του 1967. Ύστερα από την εξέτασή του από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, άνοιξε για προσχωρήσεις την 31η Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ την 4η Οκτωβρίου 1967. Σύμφωνα με αυτό τα κράτη έχουν την υποχρέωση να εφαρμόζουν τις διατάξεις της Σύμβασης του 1951 σε όλους τους πρόσφυγες, χωρίς να υπάρχουν γεωγραφικοί περιορισμοί.²

3.2.3 Η Συνθήκη του Στέγκεν

Η Συνθήκη Στέγκεν (γνωστή και ως Συμφωνία Στέγκεν)³ υπογράφηκε στις 14 Ιουνίου 1985, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, οι Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο ήταν οι χώρες που υπέγραψαν την Συνθήκη και συμφώνησαν την προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορά τους καθώς και τη θέσπιση καθεστώτος ελεύθερης κυκλοφορίας όλων των υπηκόων των χωρών οι οποίες την έχουν υπογράψει, ουσιαστικά καταργούνται τα εσωτερικά σύνορα των χωρών αυτών. Εντός του χώρου αυτού εφαρμόζονται κοινοί κανόνες και διαδικασίες όσον αφορά το καθεστώς των προσφύγων ενώ, υπήρχε και συντονισμός των υπηρεσιών και αρχών.

Η σύμβαση Στέγκεν συμπληρώνει τη συμφωνία και καθορίζει τις προϋποθέσεις εφαρμογής και τις εγγυήσεις για την υλοποίηση ενός χώρου χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα. Υπογράφηκε από τις εν λόγω 5 χώρες

²Η ιστορία της ΕΕ ανακτήθηκε από : https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_el (στις 25/2/2022).

³Η Συνθήκη του Στέγκεν ανακτήθηκε από: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:schengen_agreement (στις 27/2/2022).

στις 19 Ιουνίου 1990 και άρχισε να ισχύει από το 1995. Η συμφωνία και η σύμβαση Σένγκεν, καθώς και οι συναφείς συμφωνίες και κανόνες αποτελούν το επονομαζόμενο «κεκτημένο Σένγκεν», το οποίο ενσωματώθηκε στο πλαίσιο της ΕΕ το 1999 και αποτελεί ενωσιακή νομοθεσία.

Ο χώρος Σένγκεν⁴ απαρτίζεται σήμερα από 26 ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένων 22 εκ των 27 κρατών μελών της ΕΕ. Η Βουλγαρία, η Κροατία, η Κύπρος και η Ρουμανία συμμετέχουν επίσης, σύμφωνα με τις αντίστοιχες πράξεις προσχώρησης, στον χώρο Σένγκεν, αλλά ο έλεγχος στα εσωτερικά σύνορά τους δεν έχει αρθεί ακόμη⁵. Η Ιρλανδία είναι το μόνο κράτος μέλος που δεν συμμετέχει στον χώρο Σένγκεν. Αν και συμμετέχει στην αστυνομική συνεργασία (Europol) και στη δικαστική συνεργασία (Eurojust) σε ποινικές υποθέσεις στο πλαίσιο του Σένγκεν, δεν συμμετέχει στον χώρο Σένγκεν χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα και διατηρεί τους ελέγχους στα σύνορα με τις χώρες του Σένγκεν. Τέσσερις επιπλέον χώρες –η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν, η Νορβηγία και η Ελβετία– με τις αντίστοιχες συμφωνίες σύνδεσης Σένγκεν με την ΕΕ και, ως εκ τούτου, συμμετέχουν στον χώρο Σένγκεν⁶. Κάθε χώρα Σένγκεν αξιολογείται τακτικά, ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η ορθή εφαρμογή των συμφωνημένων κανόνων από όλους

3.2.4 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ⁷ αποτέλεσε το σημείο εκκίνησης για μια νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 και σ' αυτή συναντάται για πρώτη φορά ή και περιλαμβάνεται εντός συνθήκης το μεταναστευτικό ζήτημα. Ακόμη, η Συνθήκη του Μάαστριχτ είναι αυτή που δημιουργεί την Ευρωπαϊκή Ένωση Σύμφωνα με την εν λόγω Συνθήκη, δημιουργούνται δύο πρόσθετοι τομείς συνεργασίας ή όπως αλλιώς ονομάστηκαν δεύτερος και τρίτος πυλώνας: την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και τη Δικαιοσύνη και τις Εσωτερικές Υποθέσεις (ΔΕΥ), που αφορούσαν επί της ουσίας τομείς κοινής ανησυχίας. Ακόμη, με αυτή την Συνθήκη εισήχθη η Ευρωπαϊκή ιθαγένεια που επέτρεπε στα άτομα να μετακινούνται ελεύθερα εντός της Ενώσης⁸.

Επιπλέον, λόγω της δημιουργίας της ενιαίας αγοράς και της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, ήταν απαραίτητη μια κοινή πολιτική θεωρήσεων προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η εισροή μεταναστών και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα ανέλαβε την ευθύνη για την πολιτική θεωρήσεων, με την Επιτροπή να προετοιμάζει τις αποφάσεις κατόπιν αιτήματος των κρατών-μελών. Οι αποφάσεις αυτές λαμβάνονταν με ειδική

---

⁴Όσα χρειάζεται να γνωρίζεται για την Συμφωνία Σένγκεν. Ανακτήθηκε από: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/voithitika-kemena/osa-hreiazetai-na-gnorizete-gia-ti-synthiki-sengken> (στις 2/3/2022).

⁵Κώδικας συνόρων Σένγκεν. Ανακτήθηκε από: EUR-Lex - 114514 - EL - EUR-Lex (europa.eu)(στις 5/3/2022).

⁶ο.π. Σημ 4

⁷Η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ανακτήθηκε από: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty> (στις 2/3/2022).

⁸Πέντε πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ανακτήθηκε από: https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.el.html (στις 6/3/2022).

πλειοψηφία, δεδομένου ότι η ομοφωνία ήταν αδύνατη για την υιοθέτηση μιας τέτοιας κοινής πολιτικής. Παρόλα αυτά, η Συνθήκη του Μάαστριχτ έφερε στην επιφάνεια τις αδυναμίες της προσπάθειας αυτής και παρά το γεγονός ότι πραγματοποίησε μια σειρά από τροποποιήσεις, δεν επέφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αυτό επέφερε την άμεση αντίδραση και την δημιουργία της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

3.2.5 Η Συνθήκη του Άμστερνταμ

Βασικό θεμέλιο για την ανάπτυξη μιας κοινής μεταναστευτικής πολιτικής σε επίπεδο ΕΕ υπήρξε η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία υπεγράφη το 1997 και τέθηκε σε ισχύ το 1999. Το κείμενο αυτό ανέφερε τον στόχο για την Ένωση, τη δημιουργία ενός «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, σε συνδυασμό με τα κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση, την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας». Κατά συνέπεια, η μετανάστευση, το άσυλο, οι συνοριακοί έλεγχοι και η δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις μεταφέρθηκαν από τον τρίτο στον πρώτο πυλώνα και έγιναν αρμοδιότητα της Κοινότητας.

Η μεταφορά των αρμοδιοτήτων από τον τρίτο στον πρώτο πυλώνα προβλέφθηκε να ολοκληρωθεί σταδιακά εντός πενταετίας, έως το 2004. Το 2004, τα κράτη-μέλη συμφώνησαν να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της συν απόφασης και την ψηφοφορία με ειδική πλειοψηφία σε όλους τους τομείς των «θεωρήσεων, του ασύλου και της μετανάστευσης», με εξαίρεση τη νόμιμη μετανάστευση και το οικογενειακό δίκαιο. Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Άμστερνταμ ο τρίτος πυλώνας συνέχισε να έχει διακυβερνητικό χαρακτήρα, αναδιατυπώθηκε και ονομάστηκε: «διατάξεις για την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις».

3.2.6 Πρόγραμμα του Τάμπερε

Τη Συνθήκη του Άμστερνταμ ακολούθησε η ειδική σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στο Τάμπερε της Φιλανδίας το 1999⁹, το πενταετές πρόγραμμα του Τάμπερε, ρύθμισε μια σειρά θεμάτων. Στόχος του προγράμματος υπήρξε η διασφάλιση και η δίκαιη μεταχείριση των νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, εξασφαλίζοντας την ίση μεταχείριση στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή. Τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν ήταν διττά: από τη μία πλευρά, τα κράτη-μέλη έπρεπε να λάβουν μέτρα για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και από τη άλλη ήταν απαραίτητη η εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τους όρους εισδοχής και διαμονής. Το Συμβούλιο τόνισε τη στενότερη συνεργασία και την αμοιβαία συνδρομή μεταξύ των κρατών-μελών και μεταξύ των κρατών-μελών και των τρίτων χωρών σχετικά με τον έλεγχο των συνόρων και τον επαναπατρισμό.

⁹Συμπέρασμα της Προεδρίας 15-16/10. Ανακτήθηκε από: <https://www.consilium.europa.eu/media/21052/91400.pdf> (στις 12/4/2022)

Τέλος, το 2002, το Συμβούλιο των Υπουργών της ΕΕ ενέκρινε ένα συνολικό σχέδιο για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Ενώ στις 28 Νοεμβρίου του ίδιου χρόνου, το Συμβούλιο ενέκρινε ένα πρόγραμμα δράσης για την επιστροφή προτείνοντας περαιτέρω ανάπτυξη ενός αριθμού μακροπρόθεσμων μέτρων, συμπεριλαμβανομένων των κοινών ευρωπαϊκών ελάχιστων πρότυπων ή των κατευθυντήριων γραμμών, στον τομέα της επιστροφής των παρανόμως διαμενόντων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολόγησε θετικά το πρόγραμμα.

3.2.7 Το Συμβούλιο του Λάακεν

Το Δεκέμβριο του 2001 στο Λάακεν συγκαλείται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το οποίο καθιστά σαφές την ανάγκη για υιοθέτηση μιας γνήσιας κοινής πολιτικής για το άσυλο και τη μετανάστευση, καθώς διαπιστώθηκε ότι το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε δεν υπήρξε καμία ουσιαστική πρόοδος. Στο κείμενο των συμπερασμάτων αναφέρονται τα νέα μέτρα τα οποία η ΕΕ θα περιλάμβανε στην εξωτερική πολιτική της Ένωσης. Τονίζει επίσης την ανάγκη για αποτελεσματικότερο έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, για την καταπολέμηση των παράνομων μεταναστευτικών ροών.

3.2.8 Το Συμβούλιο της Σεβίλλης

Το 2002 στη Σεβίλλη¹⁰, ένα χρόνο μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται σε συνεδρίαση ακόμα πιο αποφασισμένο για την εφαρμογή των μέτρων που είχαν διατυπωθεί στο πρόγραμμα του Τάμπερε, ώστε να δημιουργηθεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το γεγονός ότι πραγματοποιείται υπό την σκιά της μεγάλης τρομοκρατικής επίθεσης στην Νέα Υόρκη οδηγεί σε σημαντικές ανακοινώσεις που σχετίζονται με την παράνομη μετανάστευση και το άσυλο. Αναφέρονται συγκεκριμένα μέτρα για την καταπολέμηση της λαθραίας μετανάστευσης, της εμπορίας ανθρώπων καθώς και την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου για την καταστολή υποβοήθησης παράνομης εισόδου και της οδηγίας για τον ορισμό αυτής. Επιπλέον αποφασίστηκε η οικονομική και εμπορική συνεργασία με τις τρίτες χώρες καθώς και η παροχή αναπτυξιακής βοήθειας ώστε να αποφευχθούν μεταναστευτικά φαινόμενα.

3.2.9 Το Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης

Τα συμπεράσματα της Προεδρίας από τη Σύνοδο της Θεσσαλονίκης¹¹ τον Ιούνιο του 2003 αποτυπώνουν την ύψιστη πολιτική προτεραιότητα που δίνεται στα θέματα μετανάστευσης και τη σαφή ανάγκη για μια πιο

---

¹⁰Καλοφωλιάς, Κ. (2011) Το Μεταναστευτικό Ζήτημα στη Μεσόγειο (Ισπανία - Ιταλία - Ελλάδα), εκδόσεις Μιχάλη Σιδέρη, Αθήνα.

¹¹Συμπεράσματα της Προεδρίας. Ανακτήθηκε από: <https://www.consilium.europa.eu/media/20840/76288.pdf> (στις 23/2/2022).

συγκροτημένη πολιτική της ΕΕ στα θέματα αυτά. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει καλύτερη συνεργασία με τις τρίτες χώρες για τη διεύρυνση των νόμιμων μεταναστευτικών οδών και την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και κινήσεις για την ομαλή ένταξη των νόμιμων μεταναστών στις κοινωνίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι βασικές πτυχές της μεταναστευτικής πολιτικής περιλαμβάνουν τη διαμόρφωση κοινής πολιτικής για την παράνομη μετανάστευση, τα εξωτερικά σύνορα, την επιστροφή των παράνομων μεταναστών και τη συνεργασία με τρίτες χώρες. Για την εταιρική σχέση με τις τρίτες χώρες αποτυπώνεται η ανάγκη, οι όποιες δράσεις να αποτελέσουν τμήμα μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης που θα διαφοροποιείται ανάλογα και με τον επιμέρους εταίρο. Πρωταρχική σημασία έχει η ανάπτυξη μηχανισμού αξιολόγησης των σχέσεων με τις τρίτες χώρες που δεν συνεργάζονται για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, μέσω πληροφοριών από το δίκτυο αξιωματικών συνδέσμων μετανάστευσης και μέσω περαιτέρω προξενικής συνεργασίας.

3.2.10 Το Πρόγραμμα της Χάγης

Το πρόγραμμα της Χάγης¹² αντανάκλα τις φιλοδοξίες που περιέχονταν στη Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης. Ουσιαστικά ασχολήθηκε με όλα τα ζητήματα που αφορούσαν την ιθαγένεια, το άσυλο και τη μετανάστευση, τη διαχείριση των συνόρων, την ενσωμάτωση, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και νομοθετικών προτάσεων που σκόπευε να λάβει αναφορικά με τη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην ανάπτυξη μιας κοινής πολιτικής για την παράτυπη μετανάστευση.

Η ένταξη των μεταναστών αποτέλεσε ένα από τα πιο σημαντικά τμήματα του προγράμματος της Χάγης, στο οποίο αναφέρονταν ότι έπρεπε να καθοριστεί ένα ειδικό πλαίσιο που θα καθόριζε την ένταξη των μεταναστών. Συντονισμένες προσπάθειες έγιναν από τα κράτη με διττό σκοπό από την μία πλευρά προσπαθούσαν να μεγιστοποιήσουν το οικονομικό όφελος της νόμιμης μετανάστευσης ενώ από την άλλη καταπολεμούσαν την παράτυπη μετανάστευση και όσους είχαν οφέλη από την διακίνηση ατόμων. Επιπλέον υπήρξε επιμονή για την καθιέρωση μιας κοινής πολιτικής για την απομάκρυνση και τον επαναπατρισμό, η οποία θα βασιζόταν στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η διαχείριση της παράτυπης μετανάστευσης απαιτούσε διάλογο και στενή συνεργασία με τρίτες χώρες, όπου εντάσσονταν η συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και της περιοχής απομάκρυνσης υπηκόων τρίτων χωρών καθώς και η ανάπτυξη κοινών προτύπων για την εφαρμογή των απελάσεων, αλλά και η σύναψη συμφωνιών επανεισδοχής με τρίτες χώρες. Το 2006, η Επιτροπή εξέδωσε μια ανακοίνωση στην οποία τόνιζε ότι για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών, θα έπρεπε να εξαλειφθούν οι παράγοντες που καθιστούν ελκυστική μια τέτοια πράξη όπως η εργασία. Για να διασφαλίσει

---

¹²Το πρόγραμμα της Χάγης. Ανακτήθηκε από: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:116002\(25/2/2022\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:116002(25/2/2022)).

κάτι τέτοιο τα κράτη-μέλη της ΕΕ εναρμόνισαν τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε εργοδότες, οι οποίοι απασχολούν παρανόμως διαμένοντες υπηκόους τρίτων χωρών. Περαιτέρω, το πρόγραμμα της Χάγης έδωσε έμφαση στη σταδιακή εγκαθίδρυση του συστήματος διαχείρισης για τα εξωτερικά σύνορα και την ενίσχυση των ελέγχων κατά την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, αλλά και στην πολιτική θεωρήσεων. Τον Οκτώβριο του 2008 υπογράφηκε το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.

3.2.11 Η Συνθήκη της Λισσαβόνας

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας υπεγράφη το Δεκέμβριο του 2007, μετά την καταψήφιση της Συνταγματικής Συνθήκης, και τέθηκε σε ισχύ το 2009. Το άρθρο 79 υποχρεώνει την Ένωση να αναπτύξει μια κοινή μεταναστευτική πολιτική, με στόχο να εξασφαλίζει, σε όλα τα στάδια, την αποτελεσματική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών, τη δίκαιη μεταχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στα κράτη-μέλη, καθώς και να λαμβάνει ενισχυμένα μέτρα πρόληψης για την καταπολέμηση της παράτυπης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Διαπιστώνεται ότι ενόψει των εμφανώς αυξητικών τάσεων των μεταναστευτικών ροών, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες και πολιτικές της ΕΕ στράφηκαν κατ' αρχάς προς την κατεύθυνση του συντονισμού της νομοθεσίας και των πολιτικών των κρατών-μελών έναντι της παράτυπης μετανάστευσης και τη σταδιακή «κοινοτικοποίηση» (communitarisation) των πολιτικών για τη μετανάστευση και τους πρόσφυγες και τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ.

3.2.12 Το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης

Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης υπογράφηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2009, αντικατέστησε το πρόγραμμα της Χάγης. Εξαιτίας θεσμικών διαμάχων και ανεπάρκεια συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, δεν υπήρξε η αναμενόμενη ανάπτυξη για τη μετανάστευση του εργατικού δυναμικού. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης καθόρισε τις προτεραιότητες της ΕΕ για την «ενίσχυση του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» για την περίοδο 2010-2014. Στόχος του ήταν η ανταπόκριση στις μελλοντικές προκλήσεις με δράσεις, οι οποίες να εστιάζονται στα ενδιαφέροντα και στις ανάγκες των πολιτών.

Το πρόγραμμα απαιτούσε την ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, την ανάπτυξη κοινής πολιτικής θεωρήσεων, τη δημιουργία ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου έως το 2012, τη δημιουργία ένας κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης σε σχέση με το άσυλο και τέλος, μια δυναμική και ολοκληρωμένη μεταναστευτική πολιτική. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης έδωσε μεγαλύτερη προσοχή στις συμφωνίες επανεισδοχής. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπήρξε λιγότερο φιλόδοξο σε σχέση με τη μετανάστευση και το άσυλο, αλλά πιο περιεκτικό συγκριτικά με τα προηγούμενα προγράμματα.

Κεφάλαιο 4^ο

Ανάλυση κινδύνων (risk analysis)

Η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία, αλλά και γενικότερα τις χώρες της Μεσογείου βρέθηκαν αντιμέτωπες με μια μεγάλη πρόκληση, την αντιμετώπιση του προσφυγικού και του μεταναστευτικού ζητήματος που άρχισε να κάνει έντονα την εμφάνιση του στην χώρα μας από το 2015. Πηγή του προβλήματος μπορεί να θεωρηθεί η συνεχής εμπόλεμη κατάσταση που επικρατεί στην Μέση Ανατολή καθώς και η άθλιες συνθήκες διαβίωσης σε πληθώρα χωρών της Αφρικανικής ηπείρου. Η γενικότερη αύξηση των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα και γενικότερα την ΕΕ δημιούργησε αρκετούς κινδύνους στην εθνική ασφάλεια της χώρας. Στην παρούσα ενότητα θα γίνει μια προσπάθεια για ανάλυση των κινδύνων με τους οποίους βρέθηκε αντιμέτωπη η Ελλάδα και η Ε.Ε. από το μεταναστευτικό ζήτημα. Η μεταναστευτική κρίση βρήκε την Ελλάδα σε μια πολύ δυσχερή θέση τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά (Πανισκάκη, 2017). Για την Ελλάδα λοιπόν η προσφυγική κρίση μετατράπηκε σε μια «γεννήτρια» πολλαπλών κι άρρηκτα συνδεδεμένων επιμέρους κινδύνων. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη την ετήσια ανάλυση κινδύνων του έτους 2018, η συνεχόμενη ροή των προσφύγων και τα προβλήματα που συνεπάγονται της μετεγκατάσταση τους, αποτελούν τα ζητούμενα και θέτουν προτεραιότητες, υπό το πρίσμα της διαχείρισής τους (FRONTEX, 2018).

4.1 Ξενοφοβία/ Ριζοσπαστικοποίηση των προσφύγων

Τα πρώτα χρόνια της μεταναστευτικής κρίσης παρατηρήθηκαν ανάμεικτα συναισθήματα από των πληθυσμό της χώρας. Από την μια είχαμε εκείνους που ήταν αλληλέγγυοι απέναντι στους ανθρώπους που κατέφθαναν, αλλά από την άλλη είχαμε και εκτόξευση του αισθήματος της ξενοφοβίας. Σε αρκετά μέρη υπήρξε η αντίληψη, πως οι μετανάστες θα διεκδικήσουν θέσεις εργασίας από τους Έλληνες. Ενώ υπήρξε έντονο και το αίσθημα φόβου για μια μετέπειτα αύξηση της εγκληματικότητας. Σύμφωνα με έρευνες που υλοποιήθηκαν κατά το 2019 από το Εθνικό Κέντρο Ερευνών*, 6 στους 10 Έλληνες θεωρούσαν τους μετανάστες κίνδυνο για τη κοινωνία. Κάτι τέτοιο παρατηρήθηκε σε μεμονωμένα περιστατικά στα οποία άτομα που ήρθαν στην χώρα μας προέβησαν σε εγκληματικές πράξεις. Ο φόβος αυτός έρχεται να ενισχυθεί από περιστατικά εκδηλώσεις βίας μεταξύ των μεταναστών καθώς και από μία σειρά τρομοκρατικών χτυπημάτων που έχουν γίνει από μετανάστες της Ανατολής σε χώρες της Ε.Ε. μέσα στα χρόνια

αυτά που εκδηλώθηκε και το μεταναστευτικό ζήτημα (Sakellariou, 2017). Χαρακτηριστικό αποτελεί ότι ένας από τους δράστες σε ένα χτύπημα τις Ευρώπης είχε καταγραφεί σαν μετανάστης σε ένα από τα Ελληνικά νησιά.

Ωστόσο για τα γεγονότα αυτά θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε υπεύθυνη την ριζοσπαστικοποίηση των προσφύγων εντός των κέντρων διαμονής που διαμορφώθηκαν στην χώρα (Rexhepi, 2018). Πιο αναλυτικά εντός των “hotspots” οι πρόσφυγες - μετανάστες δημιούργησαν κλειστές ομάδες, με βασικό χαρακτηριστικό το κοινό θρήσκευμα. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε σταδιακά την υλοποίηση ριζοσπαστικοποίησης του πληθυσμού των προσφύγων. Επιπρόσθετα παρατηρήθηκε και η δημιουργία ηγετικών προσωπικοτήτων, που προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να κάνουν αδύνατη την αφομοίωση των προσφύγων από την ελληνική κοινωνία, αποκόβοντας οποιοδήποτε δεσμό προσπαθούσε να δημιουργηθεί. Η συσπείρωση των προσφύγων οφείλεται σε έναν βαθμό στην συμφύρωση τους στα νησιά και στις άσχημες συνθήκες διαβίωσης τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, η οποία δημιουργούσε τη δυσανασχέτηση τους απέναντι στους φορείς και γενικότερα στο ελληνικό κράτος. Υπό αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε πρόσφορο έδαφος για συσπείρωση ομάδων με χαρακτηριστικά τον κοινό πολιτισμό ή το θρήσκευμα. Συνέπεια αυτών μπορεί να αποτελέσει μεγάλο μέρος των προσφύγων που κάτω από αυτές τις συνθήκες, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα να στραφούν εχθρικά κατά της κοινωνίας στην οποία μεγάλωσαν.

4.2 Εθνικισμός

Συγχρόνως με την απότομη αύξηση των προσφυγικών ροών, αναπτύχθηκε, ένα κλίμα καχυποψίας και φόβου προς τους αλλοδαπούς. Η συνεχιζόμενη ρητορική από τα ΜΜΕ προκάλεσε αναζωπύρωση του εθνικισμού απέναντι τους πρόσφυγες (Krzyżanowski et al., 2018). Αυτά όλα συνέβαλαν στη μεταβολή της αντίληψης των πολιτών, η οποία πολύ συχνά οδήγησε σε βία, χωρίς προφανή λόγο απέναντι στους πρόσφυγες (Boukala & Dimitrakopoulou, 2018). Ωστόσο οι πρόσφυγες, είτε εξαιτίας της συμπεριφοράς τους, όπου αντιδρούσαν απέναντι στις προσπάθειες ένταξης που η Ελλάδα προσπαθούσε να υλοποιήσει, είτε εξαιτίας των διασυνδέσεων τους, τους καθιστούσαν κοινωνούς σε πράξεις εγκληματικές (Xenitidou & Sapountzis, 2018).

Η Ελλάδα παρ' όλα αυτά δεν διατηρούσε σε υψηλά επίπεδα το εθνικιστικό φρόνιμα, ωστόσο την περίοδο εκείνη η οικονομική κρίση που βίωνε σχεδόν ολόκληρη η χώρα μαζί με την

συνεχόμενη εισροή των προσφύγων οδήγησαν στην ανάπτυξη αισθήματος φόβου. Αυτό είχε σαν συνέπεια να ενισχυθεί το ακραίο εθνικό φρόνημα με κίνδυνο να κατάληγε σε μια κατάσταση διχαστική και αμφιλεγόμενη. Ωστόσο, από το 2015 έως σήμερα, τα γεγονότα «αντιπροσφυγικών» εκδηλώσεων είναι μεμονωμένα και οι εμφάνιση εθνικισμού σπάνια.

Το συγκεκριμένο φαινόμενο αποτέλεσε κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια καθώς λόγω της γενικότερης κατάστασης που επικρατούσε την περίοδο εκείνη δεν ήταν σίγουρο κατά πόσο θα είναι αποτελεσματική η διαχείριση του. Ο κίνδυνος για την αντίδραση των προσφύγων μπροστά στις αντιδράσεις του πληθυσμού μπορούσε να προκαλέσει το διχασμό ακόμα και ανάμεσα στον Ελληνικό πληθυσμό, και ίσως και ακραίες αντιδράσεις από την πλευρά των προσφύγων. Ενώ μέσα από την αύξηση του εθνικισμού υπήρξε και γενικότερος κίνδυνος για ένα κλίμα εκρηκτικό γεμάτο με εκδηλώσεις βίαιες, και υπήρχε κίνδυνος να χαθεί η εμπιστοσύνη της ΕΕ, χωρίς να αποκλείεται και το ενδεχόμενο καταδίκης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

4.3 Οργανωμένο έγκλημα / Διασυνοριακή εγκληματικότητα

Η μετανάστευση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη πλέον με την λαθρομετανάστευση και το οργανωμένο έγκλημα. Εκτιμήσεις αναφέρουν πως κυκλοφορούν ανάμεσα μας σχεδόν 1,5 εκατομμύριο λαθρομετανάστες όταν ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται στα 11 περίπου εκατομμύρια (Φεστερίδης, 2010). Τα τελευταία χρόνια και εξαιτίας της μεγάλης λαθρομετανάστευσης, παρατηρείται αύξηση της εγκληματικότητας. Συγκεκριμένα, άτομα που έχουν εγκαταλείψει την χώρα τους καθώς δεν μπορούσαν να αντέξουν άλλο τις εκεί συνθήκες αναγκάζονται να παρανομήσουν με τους διακινητές να υπόσχονται ένα ταξίδι ιδανικό και δυστυχώς πολλοί να καταλήγουν πριν προλάβουν να φτάσουν καν στην χώρα υποδοχής. Η επιχείρηση αυτή δυστυχώς αποφέρει τεράστια κέρδη και οι διακινητές έχουν ελάχιστο κίνδυνο να αποκαλυφθούν και να τιμωρηθούν (Πρίφτη, 2015). Για τους μετανάστες είναι μια πολύ επικίνδυνη κατάσταση, αφού είναι ευάλωτοι σε κινδύνους που απειλούν την ζωή τους ή τυγχάνουν εκμετάλλευσης από διάφορα κυκλώματα εμπορίας ανθρώπων (Μπούμπουλης, 2016).

Ο διακρατικός και συγχρόνως διεθνικός χαρακτήρας του οργανωμένου εγκλήματος, απειλεί σοβαρά την οικονομία και την ασφάλεια και κατατάσσεται στις ασύμμετρες απειλές ως προς την αντιμετώπιση του (Λάγγαρης, 2007). Διαμορφώνεται έτσι ένα πλαίσιο γεωπολιτικής μέσα

στο οποίο αναπτύσσονται γεωοικονομικά όσο και γεωστρατηγικά πρότυπα, που δημιουργούν μια γενικότερη ανασφάλεια στο χώρο της Ε.Ε. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει ασύμμετρη απειλή καθώς υπονομεύει την ισχύ του ενιαίου γεωγραφικού, πολιτικού και οικονομικού χώρου της Ε.Ε και της Ελλάδας (Δενιόζος, 2018). Οι ουσιαστικοί κίνδυνοι που εντοπίστηκαν στον Ελλαδικό χώρο κατά την περίοδο του μεταναστευτικού ζητήματος και σχετίζονται με την εγκληματικότητα θα μπορούσαμε να πούμε ότι εντοπίζονται σε δραστηριότητες, που αφορούν την διαφθορά, πλαστά ή ψευδεπίγραφα έγγραφα, παράνομα οικονομικά οφέλη, υπεξαιρέσεις, ξέπλυμα χρήματος, δημιουργία επιχειρήσεων που λειτουργούν σαν κάλυψη παράνομων δραστηριοτήτων (Μπούμπουλης, 2016). Ενώ αρκετά υπήρξαν και τα φαινόμενα που αφορούν δραστηριότητες με βασικό κίνητρο την οικονομική εκμετάλλευση όπως δουλεμπόριο, διακίνηση λαθρομεταναστών σεξουαλική κακοποίηση, εμπορία ναρκωτικών και όπλων (Λάγγαρης, 2007). Θα μπορούσε κανείς να μιλήσει και για κρίση ασύλου η οποία γίνεται αντιληπτή από την άνθιση αυτών των γεγονότων. Οι υφιστάμενες δυσλειτουργίες μεταξύ ενός υπερεθνικού Σένγκεν και των αδύναμων καθεστώτων των κρατών όπως της Ελλάδας, σε συνδυασμό με τη FRONTEX που δεν επαρκεί η βοήθεια της έχει οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες ροές προσφύγων και γιγάντωση του οργανωμένου εγκλήματος-λαθρομετανάστευσης (Niemann & Zaun, 2017).

4.4 Τρομοκρατία

Ταυτόχρονα λοιπόν με την εμφάνιση του μεταναστευτικού ζητήματος άρχισε να τίθενται και οι πρώτοι προβληματισμοί για την μετάβαση στην Ευρώπη και εξτρεμιστών μουσουλμάνων. Ενώ η εκδήλωση αρκετών τρομοκρατικών επιθέσεων που σημειώθηκαν στην Ευρώπη ταυτόχρονα σχεδόν με την εκδήλωση της μεταναστευτικής κρίσης προκάλεσε ένα γενικότερο αίσθημα ανασφάλειας. Ενώ υπάρχει μια γενικότερη αντίληψη ότι μέλη της Πακιστανικής Μυστικής Υπηρεσίας ISI, έχουν έρθει στην Ελλάδα και έχουν έντονη και ενεργή παρουσία ανάμεσα στη κοινότητα των Πακιστανών μεταναστών που κατοικούν στη χώρα. Ενώ έχει τονιστεί και από ερευνητές ότι δεν μπορεί να υπάρξει κράτος που να είναι απόλυτα προφυλαγμένο. Η κινητικότητα αυτών των ατόμων έχει σαν βασικό πεδίο δράσης την Ευρώπη και η Ελλάδα ως χώρος πρόσβασης μπαίνει άμεσα στο επικέντρο των συζητήσεων (Μπόση, 2014). Η Ελλάδα είναι αποδέκτης μεγάλου ρεύματος μεταναστών. Η πιθανότητα δημιουργίας πυρήνων είναι υπαρκτή. Ωστόσο την Ελλάδα τη σώζει ότι δεν υπήρξε ποτέ αποικιοκρατική δύναμη και είχε καλές σχέσεις με αρκετές από αυτές τις χώρες.

Από εκεί και πέρα βέβαια, με τα ρεύματα των μεταναστών που έρχονται από τις χώρες που υπάρχουν συρράξεις και όχι μόνο, η Ελλάδα έχει γίνει αποδέκτης μεγάλου αριθμού μεταναστών, ανεξέλεγκτα. Τίποτα δεν αποκλείει καμία είδους κινητικότητα όσον αφορά τη δράση αυτών των ατόμων σε αυτό το επίπεδο. Βέβαια οι μετανάστες κάθε άλλο παρά τη βία έχουν κατά νου. Οι μετανάστες έρχονται και θέλουν να προχωρήσουν στις βόρειες χώρες όπου τους έχουν υποσχεθεί και μικρούς παραδείσους. Ωστόσο όταν εγκλωβίζονται εδώ, τους δίνεται το δικαίωμα του άγχους και του θυμού που αν αυτός ο θυμός γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους εξειδικευμένους στην έννοια του πολέμου, μπορεί να βιώσουμε κι εμείς τέτοιες καταστάσεις (Μπούμπουλης, 2016). Όλα τα παραπάνω οδηγούν σε τρομερή ανησυχία και φόβο την Ελληνική κοινωνία και δημιουργούν περισσότερα περιστατικά ρατσιστικής βίας.

4.5 Οικονομία

Η προσφυγική και μεταναστευτική κρίση ξεκίνησε στην Ελλάδα σε μια περίοδο που η χώρα ήδη μαστίζονταν από σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Όταν λοιπόν το φαινόμενο άρχισε να γίνεται έντονο η χώρα δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες που προέκυπταν, έτσι καθοριστικό ρόλο για την ενίσχυση της οικονομίας διαδραμάτισε η επικουρική επιδότηση που δόθηκε από την ΕΕ για να αντιμετωπιστεί η προσφυγική κρίση. Αρχικά η επιδότηση αποτελούσε ένα αξιοσέβαστο βοήθημα, που θα χρησιμοποιούνταν για την επίλυση των άμεσων οικονομικών απαιτήσεων που προέκυπταν. Επιπλέον, η οικονομική αυτή ενίσχυση από την Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούσε να αποτελέσει πυλώνα για την σωστή και επιτυχή διαχείριση της προσφυγικού ζητήματος.

Ωστόσο με έναν πιο προσεκτικό έλεγχο γίνονταν κατανοητό ότι τα κονδύλια αυτά δεν λάμβαναν υπόψιν την οικονομική κατάσταση της χώρας και τις διακυμάνσεις που την περίοδο εκείνη παρουσιάζονταν ακόμη και σε βασικά αγαθά, μέσα από αυτή την οπτική γίνεται αντιληπτό ότι η χρηματοδότηση υπολείπονται των απαιτούμενων. Επιπρόσθετα παρατηρήθηκε ότι η χρηματοδότηση καθυστέρουσε να καταβληθεί, βασικό αίτιο για την πορεία αυτή διαδραμάτιζαν εξωτερικοί παράγοντες που πολλές φορές δεν μπορούν να προβλεφθούν, για το λόγο αυτό άρχισε να δημιουργείται η εντύπωση μιας αβέβαιης οικονομικής ενίσχυσης. Η συνέχιση λοιπόν της εισόδου των προσφύγων στην χώρα, οδήγησε σε περαιτέρω επιβάρυνση της οικονομικής κατάστασης της.

Πιο αναλυτικά την περίοδο εκείνη και με βάση στοιχεία της Κομισιόν στην Ελλάδα από τις

αρχές του 2015 δόθηκαν 393 εκατομμυρίων ευρώ, για την ενίσχυση και υποστήριξη των αρχών, των διεθνών οργανισμών και των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα (European Commission, 2018c). Τα αρμόδια υπουργεία δηλαδή, το Μεταναστευτικής Πολιτικής και το Πρώτης Υποδοχής μοιράζονταν την χρηματική βοήθεια με το πρώτο να λαμβάνει περισσότερο ποσοστό επιδότησης. Παρά το σημαντικό και συνεχές έργο των τοπικών αρχών, των πολιτών κι εκπροσώπων των ΜΚΟ, οι συνθήκες διαβίωσης στους χώρους συγκέντρωσης και διαμονής των προσφύγων για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν ανταποκρίνονται σε ένα επιθυμητό επίπεδο (ΑΙΔ, 2017). Η οικονομική κρίση και η καθυστερημένη επιδότηση οδήγησε για μεγάλο χρονικό διάστημα στο να μην υπάρχουν κατάλληλοι στεγασμένοι χώροι φιλοξενίας για όλους τους πρόσφυγες, και ένας μεγάλος αριθμός ατόμων να μένει σε σκηνές.

Επίσης παρατηρήθηκε και ο κίνδυνος για αύξηση της ανεργίας. Αρχικά πολλοί πρόσφυγες στην προσπάθειά τους να μπορέσουν να αυτονομηθούν και να συντηρήσουν τις οικογένειές τους άρχισαν να προσφέρουν υπηρεσίες με χαμηλό αντίτιμο. Την περίοδο εκείνη και μέσα στην οικονομική κρίση που η Ελλάδα αντιμετώπιζε, η εργασία σε προσιτές τιμές για τους εργοδότες αποτέλεσε μια λύση, ώστε τα φθηνά εργατικά χέρια των προσφύγων να προτιμηθούν έναντι του ντόπιου πληθυσμού, χωρίς να λαμβάνεται υπόψιν η ποιότητας εργασίας που προσφέρουν και η κατάρτιση που έχουν. Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των μισθών και στην αύξηση της ανεργίας του ντόπιου πληθυσμού.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκαν πληθώρα κινδύνων για την χώρα από την μια πλευρά υπήρχαν οι πρόσφυγες οι οποίοι δεν μπορούσαν να υπομείνουν την κατάσταση αυτή και από την άλλη είχαμε μια μεγάλη μερίδα του Ελληνικού πληθυσμού να αντιδρά για παροχές που λάμβαναν οι πρόσφυγες ενώ οι ίδιοι δεν είχαν την δυνατότητα να ανταπεξέλθουν ακόμη και σε βασικές ανάγκες. Η κατάσταση αυτή άλλαξε όμως όταν σταδιακά η οικονομία άρχισε να αποκαθίσταται. Σήμερα παρατηρούμε ότι η πλειονότητα των προσφύγων ζει σε κατάλληλα κτίσματα ενώ η καταγραφή όσων καταφθάνουν είναι πιο αποτελεσματική. Όσο αφορά το εργασιακό κομμάτι εντοπίστηκε περιθωριοποίηση ορισμένων Ελλήνων ανέργων προκαλώντας τον κατακερματισμό της ελληνικής αγοράς (Maroukis, 2016). Οι Έλληνες για να μπορέσουν να εργαστούν άρχισαν να προσφέρουν και αυτοί τις υπηρεσίες τους με χαμηλές αποδοχές και από ένα σημείο και μετά παρατηρήθηκαν έντονα φαινόμενα εργασιακής εκμετάλλευσης.

4.6 Εθνική Ασφάλεια

Η Ελλάδα και η Ευρώπη ξαφνικά ήρθαν αντιμέτωπες με κύματα προσφυγικών ροών, εν μέσω κρίσης, με ελλειπείς –αν όχι ανύπαρκτες–υποδομές και προσωπικό, όπου ήταν σχεδόν αδύνατο να ελεγχθούν όλα τα άτομα τα οποία είχαν εισέλθει στη χώρα. Στην Ελλάδα υπάρχουν πλέον περίπου 600.000 νόμιμοι μετανάστες και περίπου άλλοι τόσοι παράνομοι, οι οποίοι είναι άγνωστο αν παρακολουθούνται οι δραστηριότητές τους. Δεδομένης της ρευστής γεωπολιτικής κατάστασης στη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική αλλά και την έξαρση της τρομοκρατίας φαίνεται πως η διατήρηση της εθνικής και μετέπειτα της ευρωπαϊκής ασφάλειας είναι αναγκαία (Χουτέα, 2018). Μεταξύ της διεθνούς μετανάστευσης και της διεθνούς ασφάλειας, η διασυννοριακή μετανάστευση επηρεάζει τα συμφέροντα της χώρας ως προς την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των κρατών, την ανησυχία για την κρατική ασφάλεια, την κρατική κυριαρχία και τη συνολική ικανότητα των κρατικών φορέων (Adamson, 2006). Η Ελλάδα ούσα η «πόρτα» της Ευρώπης στην Ανατολή πρέπει να διασφαλίσει πάση θυσία τα παραπάνω επομένως και την ασφάλεια στη περιοχή, αλλά όχι μόνη της, με τη βοήθεια της Ε.Ε. μπροστά στο μεγαλύτερο σύγχρονο κίνδυνο που γνώρισε η Δύση. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα εκτός από χώρα πρώτης υποδοχής των προσφύγων, αποτελεί και δίοδο εισόδου εξτρεμιστικών οπαδών προς τις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες, όπως το Κοσσυφοπέδιο και την Αλβανία (Lister & Mantzikos, 2015).

Με βάση στοιχεία των Ελληνικών αρχών και σε συνεργασία με χώρες της ΕΕ, αποκαλύφθηκαν οι προσπάθειες στρατολόγησης, μέσω του διαδικτύου, τζιχαντιστών στην Ελλάδα κι η παρουσία στην Αθήνα σημαντικών μελών του ISIS, με ένθερμους μάλιστα υποστηρικτές. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι πρόσφυγες της Ελλάδας διατηρούν διασυνδέσεις με τα άτομα αυτά. Υπάρχει επομένως η ανησυχία ότι ένας αριθμός τρομοκρατών ήδη βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος, φθάνοντας σε αυτό ως πρόσφυγες. Μπορεί βέβαια να αποτελούν μια σοβαρή απειλή, όμως μέχρι στιγμής δεν υπάρχει κάποια ένδειξη. Σε συνάφεια με την αυξημένη ροή των προσφύγων, έχει διαπιστωθεί και μια έντονη κινητικότητα των τρομοκρατών ή υποστηρικτών αυτών. Ενώ έντονο είναι το ενδιαφέρον πολλών επιτήδειων να οργανώσουν ένα κέντρο στρατολόγησης και καθοδήγησης τρομοκρατικών ομάδων στο εσωτερικό της χώρας. Εκμεταλλευόμενοι την απειρία των οργάνων του κράτους στην αντιμετώπιση τρομοκρατικών επιθέσεων. Τα γεγονότα αυτά καθιστούν την χώρα ευάλωτη και θεωρείται απαραίτητη η συνδρομή όλων των ευρωπαϊκών μέσων που ασχολούνται με την τρομοκρατία για να αποφευχθούν άσχημες συνέπειες.

4.7 Υγεία

Ένας ακόμη τομέας που επλήγη από το ξέσπασμα της μεταναστευτικής κρίσης ήταν αυτός της υγείας. Καθημερινά και για μεγάλο χρονικό διάστημα κατέφθαναν στην χώρα μας άνθρωποι από χώρες της Ασίας και της Αφρικής που είναι είτε υποανάπτυκτες ή αναπτυσσόμενες χώρες. Για το λόγο αυτό άρχισε να προκαλείται ανησυχία στον γηγενή πληθυσμό και ένας επιπλέον λόγος ήταν οι συνθήκες μέσα στις οποίες κατέφθαναν στην χώρα (εξαθλίωση, ταλαιπωρία) ενώ και το σύστημα υγείας που είχαν στις χώρες τους παρέμενε άγνωστο. Την όλη κατάσταση ήρθε να επιβαρύνουν και οι συνθήκες υγιεινής που υπήρχαν στα προσωρινά καταλύματα τους. Η κατάσταση αυτή δημιούργησε αίσθημα φόβου στους πολίτες για την εμφάνιση τόσο νέων ασθενειών, που θα έβρισκαν πρόσφορο έδαφος σε αυτές τις συνθήκες, όσο και για την εμφάνιση ασθενειών που είχαν εξαλειφθεί με την εξέλιξη της ιατρικής (Επιτήδειος, 2010).

Το αίσθημα ανασφάλειας των κατοίκων των νησιών ήταν υψηλό από την πρώτη στιγμή που έφθασαν μετανάστες και πρόσφυγες στα μέρη τους και αυτό γιατί τα Ελληνικά νησιά είχαν μεγάλες ελλείψεις στον τομέα της υγείας. Σε κάποια μέρη τα ιατρεία που υπήρχαν ήταν υποστελεχωμένα και υπολειτουργούσαν. Έτσι, οι κάτοικοι άρχισαν να αντιδρούν και να απαιτούν απομάκρυνση των προσφύγων. Σύμφωνα με αναφορές των Γιατρών χωρίς σύνορα η κατάσταση που επικρατούσε στα “hotspot” από το καλοκαίρι του 2015 και για τα επόμενα χρόνια, ήταν απογοητευτική, υπήρχε συνωστισμός και ελλιπής υγιεινή στους κοινόχρηστους χώρους. Σε αναφορά τους μάλιστα χαρακτήρισαν την κατάσταση στα νησιά, ως μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης (Γιατροί Χωρίς Σύνορα, 2017). Σε συνέχεια της αναφοράς αυτής η Ύπατη Αρμοστεία χαρακτήρισε την κατάσταση ως ζοφερή κι ανησυχητική (UNHCR, 2017). Ενώ ο Διεθνής Οργανισμός Υγείας, χαρακτήρισε τις συνθήκες διαμονής των προσφύγων εντός των κέντρων υποδοχής σαν ένα μέρος που συντελεί στη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για μεταδοτικές ασθένειες, τόσο στους πρόσφυγες αλλά και στο υπάρχον εθελοντικό προσωπικό, με άμεσο κίνδυνο για μια ευρύτερη μόλυνση (Moris & Kousoulis, 2017).

Ο συγκεκριμένος κίνδυνος έφερε στην επιφάνεια την ανάγκη για την ύπαρξη ενός συστήματος υγείας που θα προσφέρει ισότιμη και καθολική κάλυψη της υγείας του πληθυσμού, ανέδειξε ένα προβληματικό σύστημα υγείας που για χρόνια υπολειτουργούσε και που ξαφνικά κλήθηκε να περιθάλψει περισσότερους ασθενείς από όσους άντεχε (Επιτήδειος, 2010). Η στήριξη των προσφύγων σύμφωνα με τον Αγγελίδης (2019) θα έπρεπε να αποτελεί προτεραιότητα «τόσο από σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα όσο και από κουλτούρα αλληλεγγύης προς τους αδυνάτους». Παρά την ανησυχία είναι σημαντικό να τονιστεί ότι δεν έχει υπάρξει κάποιο

κρούσμα μετάδοσης ιού από μετανάστες ή άλλες σοβαρές ασθένειες. Λόγω των συνθηκών διαβίωσης τους όμως έπρεπε να ληφθούν μέτρα για να προληφθούν ασθένειες όπως η ηπατίτιδα, η φυματίωση και ο HIV. Ενώ και η αντιμετώπιση της πανδημίας ήταν δύσκολη εντός των κέντρων, όπως και η καταγραφή των κρουσμάτων.

4.8 Ασυνόδευτα Ανήλικα

Σύμφωνα με ορισμό που δίνεται μέσα από την ελληνική νομοθεσία ως ασυνόδευτος ανήλικος χαρακτηρίζεται : «το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και για όσο χρόνο η γονική του μέριμνα δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο και δεν ασκείται στην πράξη, ή ο ανήλικος που εγκαταλείπεται ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα» (Ν.4375/16, 2016, σ 1226). Επιπρόσθετα και με βάση το ΠΔ 220/2007 για την περίπτωση ενός ανήλικου που έρχεται στην χώρα σαν ασυνόδευτο οι αρμόδιες αρχές είναι υποχρεωμένες να δράσουν άμεσα ορίζοντας του εκπρόσωπο που θα εξασφαλίζει τον υπόψη ανήλικο και θα κινείται με βάση το συμφέρον του. Αναφέρει ότι τα καθήκοντα αυτά αναλαμβάνονται από τον Εισαγγελέα Ανηλίκων σε περίπτωση που ο ίδιος απουσιάζει, τότε η ευθύνη μετατίθεται στον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, που ενεργεί ως προσωρινός επίτροπος, υπεύθυνος για την εύρεση και το διορισμό του επιτρόπου ανήλικου (ΠΔ 220/07, 2007).

Στην πράξη όμως η υλοποίηση αυτού δεν μπορούσε να επιτευχθεί. Διότι ο εισαγγελέας είτε αδυνατούσε να ασκήσει τα καθήκοντά του, είτε τα ασκούσε τυπικά χωρίς να υπάρχει κάποιο ουσιαστικό αποτέλεσμα. Αυτό συνέβαινε έντονα το πρώτο διάστημα που οι πρόσφυγες ερχόντουσαν στον ελλαδικό χώρο και αυτό διότι οι υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων δεν είναι εκπαιδευμένες ή στελεχωμένες επαρκώς. Οι αρμοδιότητες που μέχρι εκείνη την περίοδο είχαν ήταν αρκετές και αφορούσαν πληθώρα παραβάσεων κι εγκληματικότητας από ανήλικους. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο έχει κι η έλλειψη αρμόδιων νομικών υπηρεσιών, υπεύθυνες για την εφαρμογή του νόμου περί ανηλίκων (Τσερβένης 2016). Σαν αποτέλεσμα, ήταν να υπάρχει απουσία ελέγχου και παρακολούθησης της πορείας ενός ασυνόδευτου ανήλικου, κάτι που αρκετές φορές μπορούσε να οδηγήσει μέχρι και σε μια άτυπη εξαφάνιση του ή ακόμη και να πέσει θύμα σεξουαλικής ή εργασιακής εκμετάλλευσης ή ακόμα και θύμα εμπορίας οργάνων (Digidiki & Bhabha 2017). Το γεγονός ότι οι ανήλικοι καταγράφονται κατά την είσοδό τους στην χώρα, το ότι υπήρχαν τέτοια προβλήματα αποτελούσε λόγο δυσφήμισης της Ελλάδας, ως

αναρμόδια, ανασφαλή και ανίκανη χώρα για την επίβλεψη και προστασία των ανήλικων, σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού του ΟΗΕ (UN, 2010).

Πρόσθετο γεγονός που καθιστούσε την χώρα κατακριτέα για την διαχείριση ανήλικων αποτελούσε και η αδύναμη, με πολλά κενά διαδικασία εντοπισμού και η παραπομπή των ασυνόδευτων ανηλίκων με απαράδεκτες πρακτικές. Η κράτηση τους για παράδειγμα με το ίδιο σύστημα με τους ενήλικες επέφερε επανειλημμένες καταδίκες στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Όσον αφορά την καταγραφή και ταυτοποίηση της ηλικίας των ανηλίκων, η κατάσταση συνεχώς επιβαρύνονταν από τους λανθασμένους χειρισμούς των αρχών. Πιο συγκεκριμένα αρκετοί ανήλικοι δηλώναν ψευδή ηλικία ώστε να μπορέσουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς τα κράτη που είχαν σαν στόχο και βρίσκονταν στο κέντρο της Ευρώπης. Οι αρχές δεν προχωρούσαν σε εξακρίβωση των στοιχείων, παρά μόνο αν υπάρχει σοβαρή αμφιβολία ή προφανείς λόγοι ανηλικότητας (Σπυροπούλου & Χριστόπουλος 2016).

Από την άλλη μεριά, κατά τη διαδικασία εξέτασης της μετεγκατάστασης, υπήρχαν ορισμένα κριτήρια που τα κράτη μέλη είχαν ορίσει σαν προϋπόθεση για να υποδεχτούν τους πρόσφυγες. Επελέγησαν δηλαδή άτομα με ειδικά προσόντα, όπως εξειδικευμένοι, ανύπαντροι ή γονείς με μικρό αριθμό τέκνων, που θα αποτελέσουν ένα ιδανικό ανθρώπινο κι εργατικό δυναμικό, προσφέροντας στην χώρα και αξιοποιώντας τους για να καλύψουν εργασιακά κενά, μην παίρνοντας θέσεις από τους ντόπιους. Οπότε, για μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμη και σήμερα παρατηρείται ότι τα προσωρινά καταλύματα έγιναν μόνιμα και τα άτομα ουσιαστικά εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα για απροσδιόριστο χρόνο (Φίλης, 2017). Συνεπώς, είναι εμφανές ότι ο αριθμός των εισερχόμενων προσφύγων στην Ελλάδα είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των εξερχόμενων στα άλλα κράτη της ΕΕ, μετατρέποντας την Ελλάδα σε ένα μέρος φυλακή για αρκετούς που είναι αναγκασμένοι να παραμείνουν.

4.9 Τουρισμός

Ο τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα για την ελληνική οικονομία έναν από τους σημαντικότερους τομείς οικονομικής ενίσχυσης, που με την αύξηση των μεταναστευτικών ροών άρχισε να καταρρέει. Τα νησιά του βορειοανατολικού αιγαίου (Κως, Σάμος, Χίος, Μυτιλήνη) ήταν αυτά που δέχτηκαν το μεγαλύτερο πλήγμα από τον μεγάλο αριθμό των προσφύγων που συγκεντρώθηκαν στα μέρη αυτά. Ο αυξημένος αριθμός των

προσφύγων, άρχισε να προκαλεί μια συνεχή ανησυχία στα νησιά αυτά για το μέλλον τους. Το γεγονός αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει μια από τις έρευνες που κατά διαστήματα γινόντουσαν στην περιφέρεια του βορείου Αιγαίου, όπου ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό περίπου γύρω στο 70%¹³ του δείγματος δήλωσε ότι το πιο σημαντικό πρόβλημα της περιοχής αποτελούσε το προσφυγικό (Καπα Research, 2017). Επιπρόσθετα, το πρόβλημα αυτό δημιουργούσε δυσκολίες και στη λειτουργικότητα των νησιών κατά τους θερινούς μήνες, που ο τουρισμός είναι μια από τις κυρίαρχες δυνάμεις οικονομικής ενίσχυσης των ντόπιων.

Τα προβλήματα στον τουρισμό ήταν αρκετά και το Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, προέβη σε δήλωση στην οποία απαριθμούσε τις αρνητικές επιδράσεις στον τουρισμό των προαναφερθέντων νησιών κατά την περίοδο του 2015 που ήταν και το έτος έναρξης της προσφυγικής κρίσης. Οι δηλώσεις εστίασαν στα παρακάτω γεγονότα : *«Ακυρώσεις διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και λοιπά καταλύματα. Συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου: Σε αρκετά τουριστικά καταλύματα καταγράφηκε η τάση διακοπής της λειτουργίας τους, τουλάχιστον κατά δυο μήνες νωρίτερα, συγκριτικά με την προηγούμενη τουριστική περίοδο. Απώλειες στον κύκλο εργασιών. Μείωση της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης ανά διανυκτέρευση. Μειωμένος αριθμός των κρατήσεων και προ κρατήσεων. Ακυρώσεις συνεδρίων και κρουαζιερόπλοιων που προσεγγίζανε το νησί Ακυρώσεις πτήσεων από το εξωτερικό»* (Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, 2015).

Όλα τα παραπάνω δημιουργούν ένα αίσθημα μη ελκυστικότητας του προορισμού από την πλευρά των τουριστών με αποδέκτες τα νησιά αυτά. Το ότι στην παγκόσμια κοινότητα τα συγκεκριμένα μέρη συνδέθηκαν με τις οδυνηρές ιστορίες των προσφύγων και με την κακή αντιμετώπιση σε κάποιες περιπτώσεις από τους ντόπιους προκάλεσαν ανεπανόρθωτη δυσφήμιση των νησιών. Επιπλέον η δημιουργία χώρων υποδοχής για τα άτομα που έρχονταν στην Ελλάδα πρόσφυγες και μετανάστες μέσα στα νησιά αυτά δημιούργησαν μια άσχημη εικόνα που ο τουρίστας δεν ήθελε να αντικρίζει αποτρεπτικό στοιχείο προσέλκυσης. Ενώ από την πλευρά της κυβέρνησης η αντιμετώπιση του προσφυγικού υπήρξε προτεραιότητα αφήνοντας των τουρισμό σε δεύτερη μοίρα και προκαλώντας του ίσως και ανεπανόρθωτη ζημιά.

Από όλα τα παραπάνω εξάγεται το συμπέρασμα ότι η κατάσταση του τουρισμού στα νησιά αντιμετώπισε μια σοβαρή κρίση και έναν σημαντικό κίνδυνο. Η μείωση για αρκετό χρονικό

---

¹³Έρευνα για το μεταναστευτικό. Ανακτήθηκε από: <https://www.lesvosnews.net/articles/news-categories/politiki/dimoskopisi-gia-galino-kalोगiroy-voyleytes-lesvoy-ereyna-tis-kapa> (4/2/2022).

διάστημα των τουριστών εξαιτίας της δυσμενής εικόνας που πιθανόν να αντιμετώπιζαν και προβάλλονταν συνεχώς μέσα από τα διεθνή μέσα αλλά και τα social media έκαναν τους τουρίστες να απομακρύνονται. Ενώ δημιουργήθηκε και η προκατάληψη, για μια περιοχή ανασφαλή κι επικίνδυνη για τον κόσμο. Επίσης δόθηκε η αίσθηση στο ευρύ κοινό ότι δεν υπήρχε συντονισμός ανάμεσα στις κρατικές αρχές. Όλα αυτά δημιούργησαν ένα σοβαρό κίνδυνό για το μέλλον των νησιών και την επιβίωση του τουρισμού σε αυτά.

4.10 Υβριδικός Πόλεμος

Ο Υβριδικός Πόλεμος είναι μία στρατιωτική στρατηγική η οποία αποτελεί μια ποικιλία απειλών, που βασίζεται στην ασυμμετρία, τον κυβερνοπόλεμο, την ανάμιξη και τη δραστηριοποίηση στον πόλεμο όχι όμως μόνο κρατικών δρώντων. Είναι λοιπόν μια μορφή πολέμου με την χρήση μη συμβατικών στρατιωτικών τακτικών και εχθροπραξιών από μη κρατικούς δρώντες όπως τα αντάρτικα ή τα θρησκευτικά κινήματα. Επίσης, περιλαμβάνει τον εκφοβισμό πολιτών, την παραπληροφόρηση, την προπαγάνδα και την χρήση ηλεκτρονικών μέσων για την διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Σκοπός είναι η αποδιοργάνωση του αντίπαλου κράτους, η δημιουργία πανικού, με σκοπό να εκμεταλλευτεί κενά στην άμυνα της χώρας, ώστε να επιτευχθεί αποσταθεροποίηση της κυβέρνησης και του κράτους. Το Αιγαίο αποτέλεσε ίσως ένα από τα πεδία εφαρμογής του υβριδικού πολέμου από την πλευρά της Τουρκίας. Αυτό παρατηρήθηκε έντονα κατά την περίοδο της μεταναστευτικής κρίσης καθώς τα μεταναστευτικά ρεύματα επειδή λειτουργούν μαζικά και ανεξέλεγκτη είναι εύκολο να αποτελέσουν υβριδική απειλή, η οποία δεν σχετίζεται απαραίτητα με την εμφανή εκδήλωση μορφών βίας και επιθετικών αντιδράσεων.

Την περίοδο της προσφυγικής κρίσης αυτό έγινε αρκετά εμφανές καθώς από τα τουρκικά παράλια καθημερινά και με την βοήθεια Τούρκων πολιτών ξεκινούσαν για τα ελληνικά νησιά δεκάδες βάρκες με υπεράριθμους επιβάτες τους οποίους με διάφορες τακτικές ανάγκαζαν τις Ελληνικές και Ευρωπαϊκές αρχές να διασώσουν και να πάρουν στα εδάφη τους. Τα γεγονότα αυτά που λάμβαναν μέρος τόσο στα νησιά όσο και στα χερσαία σύνορα με την Τουρκία (Εβρος) αποτέλεσαν ίσως έναν από τους πιο σημαντικούς κινδύνους για την Ελλάδα καθώς αρκετές φορές υπήρξε casus belli (αιτία πολέμου). Οι παρεμβάσεις από την πλευρά της ΕΕ και η σύναψη συμφωνίας με την Τουρκία για την διαχείριση των ροών ήταν οι κινήσεις που βοήθησαν αποτελεσματικά να ξεπεραστεί ο κίνδυνος την συγκεκριμένη περίοδο.

Κεφάλαιο 5^ο

Μεταναστευτική κρίση από το 2015-2021

5.1 Ιστορική Αναδρομή

Οι συνεχόμενοι πόλεμοι που λαμβάνουν χώρα σε αρκετές περιοχές της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής δημιούργησαν ένα μεγάλο κύμα, μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών, αποτελούμενο από ένα συνονθύλευμα ατόμων με διαφορετική θρησκευτική κουλτούρα και τρόπο ζωής. Το μεγαλύτερο κομμάτι από τις μεταναστευτικές ροές έχει ως βασικό προορισμό την Ευρώπη. Συγκεκριμένα τα άτομα αυτά προσπαθούν να μεταβούν στις πιο κοντινές γεωγραφικά περιοχές όπως είναι η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα. Όλο το χρονικό διάστημα που το προσφυγικό βρισκόταν σε έξαρση η Ελλάδα μέσα από την Ανατολική Μεσογειακή Οδό και η Ιταλία μέσω της Κεντρικής Μεσογειακής Οδού, δέχτηκαν την μεγαλύτερη πίεση. Όσον αφορά την Ελλάδα και με βάση τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου εκείνης για το 2015 860.000 περίπου μετανάστες βρέθηκαν στον ελλαδικό χώρο, με την αύξηση τους να ακολουθεί γεωμετρικούς ρυθμούς μήνα με το μήνα και με τις ροές να παρουσιάζουν μια σημαντική μείωση κατά τα έτη 2019-2020 με περίπου 5.000 κατά μέσο όρο να έρχονται στην χώρα.

Η κρίση στην Μέση Ανατολή ήταν η αιτία που προκάλεσε την τεράστια προσφυγική κρίση. Ο μεγαλύτερος αριθμός ατόμων πριν μεταβεί προς την Ευρώπη φιλοξενούνταν σε προσφυγικούς καταυλισμούς σε χώρες της Μέσης Ανατολής, όπως η Ιορδανία και ο Λίβανος, αλλά και στην γειτονική Τουρκία. Το πρωτοφανές αυτό φαινόμενο χαρακτηρίζονταν από διαφορετικότητα σε σύγκριση με τα όσα η Ευρώπη μέχρι εκείνη την περίοδο είχε συνηθίσει. Για πρώτη φορά έπρεπε να αντιμετωπίσουν μαζικά μετακίνηση οικογενειών με παιδιά ή και ηλικιωμένους, φοιτητές, νεαρά ζευγάρια, διαφορετικού κοινωνικού, εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, από μέρη που χρόνια βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Ενώ, οι μετανάστες πριν από αυτή την στιγμή εντοπίζονταν κατά κύριο λόγο σε μεμονωμένα άτομα, όπως άνδρες που μετακινούνται με σκοπό την εργασία.

Σταδιακά και μέσα από την Τουρκία άρχισαν να καταφθάνουν στην χώρα μας, η οποία λόγω της εγγύτητας των παραλίων της με την γείτονα χώρα θεωρούνταν λιγότερο επικίνδυνη σε σχέση με την διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου (The UN refugee agency, 2015). Δεδομένου όμως της γενικότερης κατάστασης που επικρατούσε στην Ελλάδα και την Ευρώπη μέσα από πολιτικές

και κοινωνικές αλλαγές έγινε κατανοητό από την μετέπειτα πορεία ότι δεν ήταν καθόλου έτοιμες ροές. Όλο αυτό είχε σαν συνέπεια τα Ελληνικά νησιά να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Η χώρα την περίοδο εκείνη έγινε επικεντρο αρνητικής κριτικής απο τα διεθνή μέσα ενημέρωσης με τους περισσότερους να εστιάζουν σε φαινόμενα όπως αυτό της Ειδομένης το 2016, όπου στη συγκεκριμένη περιοχή είχε αναπτυχθεί ο μεγαλύτερος άτυπος προσφυγικός καταυλισμός στα Βαλκάνια, καθώς έφτασε να φιλοξενεί 15.000 άτομα την περίοδο εκείνη.

Σε σχέση με την Ελλάδα και το διάστημα μετά την είσοδο των προσφύγων και των μεταναστών έκανε την εμφάνιση της μια δύσκολη κατάσταση. Τα άτομα που είχαν έρθει στην χώρα παρέμεναν εγκλωβισμένοι στα κέντρα υποδοχής και κράτησης “hotspots” για αρκετό χρονικό διάστημα, καθώς καθυστερούσαν οι διαδικασίες ταυτοποίησης. Η χώρα την περίοδο εκείνη έμοιαζε να φαίνεται να είναι αβοήθητη και έπρεπε να επωμιστεί μόνη της ένα τεράστιο έργο αρκετά μεγάλο συγκριτικά με την οικονομική της κατάσταση το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Προβλήματα εντοπιζόνταν τόσο στην ποιότητα των συνθηκών διαβίωσης καθώς και στους χώρους υποδοχής και κράτησης, με ελλιπής ασφάλεια και ανύπαρκτες συνθήκες υγιεινής. Ενώ η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στις Υπηρεσίες Ασύλου προκαλούσε μεγάλες καθυστερήσεις και κενά στην ολοκλήρωση των διαδικασιών.

Η μεταναστευτική κρίση “έπιασε ” την Ευρώπη απροετοίμαστη καθώς όπως παρατηρήθηκε δεν υπήρχε κάποιος σχεδιασμός ή και πρόβλεψη από πλευράς τόσο των κρατικών μηχανισμών, για το ποια θα είναι η διαδικασία προστασίας των συνόρων που αποτελούν ταυτόχρονα και σύνορα την ένωσης και ήταν και η κύρια πύλη εισόδου, όσο και του ευρύτερου ευρωπαϊκού μηχανισμού. Οι μεταναστευτικές ροές έκαναν ακόμη πιο δύσκολη την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ήδη υπήρχαν και δημιούργησαν μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης για τις χώρες της Μεσογείου που αποτελούσαν ταυτόχρονα και χώρες υποδοχής των μεταναστών. Η δύσκολη αυτή κατάσταση συνεχίζονταν με τους ίδιους ρυθμούς και το 2016, καθώς η εισροή προσφύγων αυξάνονταν συνεχώς ιδίως τους πρώτους μήνες του έτους. Η Συμφωνία που υλοποιήθηκε ανάμεσα σε Ευρώπη και Τουρκία αποτέλεσε σημείο καταλυτικό για την πορεία της κατάστασης.

Γενικότερα θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το έτος 2015 σαν μια χρονιά ορόσημο για το μεταναστευτικό ζήτημα, καθώς στην κοινή συνείδηση έχει συνδεθεί άρρηκτα με αυτό το γεγονός. Τα βασικά χαρακτηριστικά όπως και πιο πάνω αναφέρθηκαν κατά την περίοδο εκείνη ήταν δυο. Από την μια έχουμε τις αυξημένες προσφυγικές ροές προς την Ευρώπη, με κύρια

πύλη εισόδου την Ελλάδα, που αποτελεί και ένα φυσικό σύνορο και σταυροδρόμι συγχρόνως μεταξύ των χωρών της Ασίας και της Αφρικής με την Ευρώπη και, από την άλλη πλευρά παρατηρείται η αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά μια έκρηξη της μεταναστευτικής κρίσης, ένα πρωτόγνωρο για αυτή γεγονός.

5.2 Η συνθήκη με την Τουρκία

Όλη αυτή η κατάσταση που δημιουργήθηκε κατά την περίοδο 2015-16 με την απότομη αύξηση των ροών από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρειο Αφρική δημιούργησαν μια αστάθεια στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Σε μια κοινή προσπάθεια των κρατών της Ευρώπης για ανάσχεση των προσφυγικών ροών υλοποιήθηκε και υπεγράφη μια κοινή συμφωνία μεταξύ Ευρώπης και Τουρκίας 18 Μαρτίου του 2016, η οποία προέβλεπε μεταξύ άλλων τα εξής: α) η Τουρκία θα έπρεπε να αποδεχθεί υποχρεωτικά την άμεση επιστροφή παράτυπων μεταναστών-προσφύγων από την Ελλάδα και ταυτόχρονα να λάβει μέτρα για σωστή φύλαξη των συνόρων της. β) Η ΕΕ από την πλευρά της θα προέβαινε σε χρηματοδότηση προς την χώρα της Τουρκίας μέσα από την υλοποίηση συγκεκριμένων projects σε τομείς που είχαν σχέση με την υγεία, τη σίτιση, την εκπαίδευση και την αναδιαμόρφωση των υποδομών μέσω του Facility of Refugees, γ) η ΕΕ θα έκανε δράσει ώστε να αναβαθμίζονταν η βίβα για τους Τούρκους πολίτες δίνοντας τους προνόμια και ευκολία μετακίνησης, θα αναβάθμιζε την τελωνειακή ένωση ΕΕ-Τουρκίας και τέλος θα επανέφερε στο τραπέζι των συζητήσεων το αίτημα της Τουρκίας για ένταξη στην ΕΕ.

Από την έναρξη την συμφωνίας παρατηρήθηκε άμεσα μείωση των ροών με τους δείκτες να πέφτουν έως και 70% σε σχέση με τα προηγούμενα έτη², φθάνοντας ακόμη κοντά στα επίπεδα του 2015. Παρατηρείται δηλαδή, ραγδαία μείωση των μεταναστευτικών ροών από τα τουρκικά παράλια προς τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου μετά τη θέση σε ισχύ της Συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας και το παράλληλο κλείσιμο της βαλκανικής οδού. Ωστόσο, αρκετοί φορείς όπως η Ύπατη Αρμοστεία (UNHCR) και η Διεθνής Αμνηστία αντέδρασαν καθώς θεωρούσαν ότι η συμφωνία άφηνε αρκετά σημεία κενά και δεν ήταν νομικά ορθή. Επίσης ανέφεραν ότι δεν διασφαλιζόνταν από κάπου η μη επαναπροώθηση των προσφύγων όπως αυτή ορίζονταν από τη Σύμβαση της Γενεύης. Ωστόσο η Ευρώπη οδηγήθηκε σε αυτή την συμφωνία μετά από αρκετό χρονικό διάστημα και κάτω από συμβιβασμούς καθώς υπήρχε μεγάλος αριθμός κρατών που δεν ήταν πρόθυμοι να δεχθούν μετανάστες.

5.3 Η κατάσταση στα Ελληνικά νησιά

Τα ελληνικά νησιά υπήρξαν το επίκεντρο των γεγονότων του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος. Η υποχρεωτική παραμονή όσων προχωρούσαν σε αίτηση ασύλου στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου (Λέσβος, Σάμος, Χίος, Λέρος, Ρόδος, Κως) και η κατασκευή των ειδικών Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης έκανε ακόμα πιο δύσκολη την κατάσταση. Οι δυο πλευρές αμφοτέρως παρουσιάζονταν απρόθυμες να δεχθούν την νέα αυτή κατάσταση. Κατά το έτος 2018 το Συμβούλιο της Επικρατείας έκανε άρση στον γεωγραφικό περιορισμό και έδωσε την δυνατότητα για ελεύθερη μετακίνηση όσων θα έφταναν στα νησιά, με περίοδο έναρξης την αμέσως μετά τη δημοσίευση της απόφασης. Το μειονέκτημα ήταν ότι η απόφαση δεν είχε αναδρομική ισχύ με αποτέλεσμα ο αριθμός των προσφύγων που διέμεναν ήδη στα νησιά να ξεπερνά κατά πολύ τη χωρητικότητα των ΚΥΤ, ιδιαίτερα στην Λέσβο, τη Σάμο και την Κω. Ενδεικτική μπορεί να αποτελέσει η κατάσταση που επικρατούσε στον μεγαλύτερο καταυλισμό της Ευρώπης, στην Μόρια της Μυτιλήνης, όπου, με βάση στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας, 12.600 πρόσφυγες διέμεναν σε ένα μέρος που η χωρητικότητα ήταν για 2.500 περίπου άτομα. με μία τουαλέτα να αναλογεί σε 100 άτομα, πράγμα που υποδηλώνει τις άθλιες συνθήκες υγιεινής. Ενώ το ΚΥΤ στο Βαθύ της Σάμου φιλοξενούσε περίπου 7000 άτομα ενώ η προβλεπόμενη χωρητικότητα ήταν για 650. Αντίστοιχα στο ΚΥΤ της Κω έμεναν 3000 άνθρωποι ενώ οι εγκαταστάσεις ήταν για 700 πρόσφυγες.

Κάτω από τις προαναφερθείσες συνθήκες και σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το Ευρωβαρόμετρο¹, το χειμώνα του 2019, εξήχθη το συμπέρασμα από το αποτέλεσμα των ερωτηθέντων ότι το μεταναστευτικό είναι το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει την περίοδο εκείνη οι πολίτες της Ελλάδας αλλά και η ίδια η χώρα την ανεργία να έρχεται στην 2η θέση των προκλήσεων. Στην ίδια έρευνα οι Έλληνες τάχθηκαν υπέρ της ενίσχυσης των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ με την εγκατάσταση αυξημένου αριθμού Ευρωπαίων συνοριοφυλάκων και ακτοφυλάκων. Ενώ ο αριθμός μεταναστών στη χώρα θεωρήθηκε από "υπερβολικά" έως "αρκετά" μεγάλος. Ενώ ένα σημαντικό ποσοστό κοντά στο 57% θεωρούσε ότι η παρουσία των μεταναστών στην χώρα αποτελεί κίνδυνο αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας.

5.3.1 Κρίσεις του Προσφυγικού 2020

Η Ελληνική Κυβέρνηση κλήθηκε, να διαχειριστεί δύο σημαντικές κρίσεις στο πλαίσιο του προσφυγικού-μεταναστευτικού ζητήματος κατά την περίοδο του 2020. Μετά από ένα μεγάλο

διάστημα σχετικής ηρεμίας και με την Τουρκία να τηρεί την συμφωνία τον Φεβρουάριο του 2020, απροειδοποίητα και ξαφνικά σταματάει να συντηρεί εκατοντάδες χιλιάδες αιτούντες άσυλο στο έδαφός της, παραβιάζοντας την προαναφερθείσα Ευρω-τουρκική συμφωνία. Η πράξη αυτή συνοδεύτηκε από παραπληροφόρηση προς τους πρόσφυγες και την κατεύθυνση πολλών εξ'αυτών να εισέλθουν παράνομα και με όποιο μέσο διέθεταν εντός ελληνικού εδάφους στον Έβρο, συμβάντα που πολλές φορές συνοδεύονταν με συνέργεια και ανοχή των τουρκικών αρχών. Η ΕΕ θεώρησε την κίνηση αυτή ως εκβιασμό από την πλευρά της Τουρκίας προς την πλευρά της, ώστε να πιεστούν και να παρέχουν επιπρόσθετης χρηματοδοτικής βοήθειας. Το περιστατικό αυτό αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πως οι άνθρωποι μπορούν να γίνουν, χωρίς κανέναν ηθικό φραγμό αντικείμενο εργαλειοποίησης με στόχο την επίτευξη γεωπολιτικών ή οικονομικών σκοπιμοτήτων. Υπό το φόβο των εισροών και επανάληψης της κατάστασης του 2015, οι Ελληνικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με την ασφάλεια, σε συνεργασία και με τη στήριξη της Frontex και τη συνδρομή μιας Αυστριακής ομάδας Cobra, αντέδρασαν τάχιστα με δακρυγόνα και απομάκρυναν τους αιτούντες άσυλο προκαλώντας, ταυτόχρονα, την έντονη ενόχληση του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η δεύτερη κρίση έγινε τον Σεπτέμβριο του 2020 με μια κίνηση απόγνωσης από την πλευρά των προσφύγων, οι οποίοι προχωρήσαν σε εμπρησμό του καταυλισμού στη Μόρια της Λέσβου. Το γεγονός συνδυασμένο με την προβολή από τα Ελληνικά και ξένα μέσα ενημέρωσης πήρε μεγάλη δημοσιότητα, αναδεικνύοντας τις συνθήκες εξαθλίωσης που βίωναν οι διαμένοντες. Από το συμβάν αυτό δόθηκε και αφορμή για μια μαζική αντίδραση των κατοίκων του νησιού, οι οποίοι είδαν ότι μια κατάσταση που τους παρουσιάστηκε σαν προσωρινή λύση της κρίσης το 2015 είχε πλέον μονιμοποιηθεί. Μετά τον εμπρησμό, οι συνθήκες διαβίωσης έγιναν ακόμη χειρότερες με μεγάλο αριθμό προσφύγων να βρίσκουν κατάλυμα για την νύχτα στους δρόμους του νησιού. Για την επίλυση της κατάστασης και του φθινοπώρου του 2020, 7.500 περίπου πρόσφυγες μετακινήθηκαν σε ένα νέο προσωρινό κέντρο στο Καρά Τεπέ, με τις συνθήκες διαβίωσης να παραμένουν μη ανθρώπινες. Για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση και μετά από πληθώρα αντιδράσεων, η Γερμανική κυβέρνηση, αποφάσισε να δεχθεί στο έδαφος της για μόνιμη εγκατάσταση 1500 περίπου πρόσφυγες από όλα τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Η Τουρκία όπως αναφέρει και ο Maris et al. (2022) τα τελευταία χρόνια προχωρά στην εφαρμογή μιας εξωτερικής πολιτικής που στηρίζεται κατά βάση στις εναλλακτικές στρατηγικές. Μέσα από το μεταναστευτικό της δόθηκε η ευκαιρία να πιέσει την Ευρώπη και να καταστήσει την χώρα μια νέα ανερχόμενη δύναμη.

Κεφάλαιο 6^ο

Όργανα διαχείρισης των Μεταναστευτικών Ροών από την ΕΕ

Η ΕΕ από την σύσταση της δημιούργησε κάποια βασικά όργανα τα οποία είναι επιφορτισμένα με τον ρόλο της προστασίας, της ασφάλειας και της δίκαιης μεταχείρισης τόσο των πολιτών που περικλείει στα σύνορα της αλλά και όσων μεταβαίνουν σε αυτά. Τα βασικά όργανα τα οποία θα αναλυθούν στο παρόν κεφάλαιο είναι ο Frontex, η Ευρωπαϊκή συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή, η Europol, τμήμα επιφορτισμένο με την ασφάλεια και η Eurojust επιφορτισμένη με τον έλεγχο και την εφαρμογή των νόμων.

6.1 FRONTEX

Ο Frontex, αποτελεί τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής, και ιδρύθηκε το 2004. Είναι ουσιαστικά μια από τις αρχές της ΕΕ ώστε να διασφαλίσει την ελευθερία του χώρου, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης. Ο Frontex έχει τρεις βασικούς στρατηγικούς στόχους: α) την μείωση των αδυναμιών και τον βαθμό έκθεσης στον κίνδυνο των εξωτερικών συνόρων στηριζόμενος σε μια ολική εικόνα της κατάστασης, β) την εγγύηση της ασφάλειας, της προστασίας και της εύρυθμης λειτουργίας των συνόρων της Ένωσης γ) τον σχεδιασμό και διατήρηση των ικανοτήτων της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής. Για να μπορέσει όμως να είναι αποτελεσματική στον έλεγχο των συνόρων και την παράλληλη διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης είναι απαραίτητη η συνεργασία, με την εφαρμογή ενιαίων κανόνων και προτύπων, όλοι δηλαδή οι αρμόδιοι φορείς, εθνικές αρχές, θεσμικά και λοιπά όργανα πρέπει να συνεργάζονται. Η μεγαλύτερη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο οργανισμός αυτός κυρίως τα τελευταία χρόνια είναι η μετανάστευση. Τα δεδομένα του Frontex δείχνουν ότι υπάρχουν περίπου δώδεκα χώρες εκτός ΕΕ μέσω των οποίων περνούν η συντριπτική πλειονότητα των παράνομων μεταναστών προτού εντοπιστούν στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ.

6.1.1 Βασικές αρμοδιότητες

Πληθώρας είναι και οι αρμοδιότητες με τις οποίες έχει επιφορτιστεί ο οργανισμός ώστε να μπορέσει να αποδώσει τα μέγιστα. Αρχικά τα στελέχη του βρίσκονται διασκορπισμένα σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη και τις χώρες που είναι συνδεδεμένες με αυτά μέσα από την συνθήκη Σένγκεν. Ο λόγος που αυτό συμβαίνει είναι για να υπάρχει άμεση ανάπτυξη του δυναμικού στις

χώρες όπου χρειάζεται, για το λόγο αυτό σε όλα τα κράτη που βρίσκονται υπάρχει και ο κατάλληλος εξοπλισμός όπως σκάφη, αεροσκάφη και εξοπλισμός επιτήρησης των συνόρων. Ενώ εκτός από τον έλεγχο των συνόρων, χερσαίων και θαλάσσιων έχουν και την αρμοδιότητα για έρευνα και διάσωση, καθώς και για την προστασία του περιβάλλοντος. Κατά την περίοδο 2015-2020, ο Frontex συνέβαλε στη διάσωση 353.270 ατόμων στη Μεσόγειο. Ακόμη παρακολούθησε τις συνθήκες που επικρατούν στα σύνορα της ΕΕ και ενημερώνει τα κράτη ενώ παράλληλα προειδοποιεί όσους θεωρεί ότι παραβαίνουν. Επίσης αξιολογεί τον βαθμό ετοιμότητας των κρατών απέναντι σε ζητήματα που σχετίζονται με την συνοριακή ασφάλεια ενώ, εντός αυτών συνεπάγεται και το μεταναστευτικό. Επιπλέον, στενή συνεργασία έχει και με την Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία (Europol) και με άλλους ευρωπαϊκούς οργανισμούς με τους οποίους ανταλλάσσει τις πληροφορίες που συλλέγει στα σύνορα, και αφορούν άτομα που είναι ύποπτα για συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως η παράνομη διακίνηση μεταναστών, η εμπορία ανθρώπων και η τρομοκρατία.

Μια ακόμη σημαντική δραστηριότητα που ο Frontex έχει είναι οι επιχειρήσεις επιστροφής ατόμων που δεν μπορούν να παραμείνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πρέπει να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους. Μέσα από την συνεργασία του με τα κράτη μέλη, συντονίζει και χρηματοδοτεί επιχειρήσεις που στόχο έχουν την επιστροφή των ατόμων. Για αυτόν τον σκοπό, μπορεί να ναυλώνει πτήσεις και να κάνει κρατήσεις θέσεων σε εμπορικές πτήσεις. Ο Οργανισμός βοηθάει ακόμη και στην έκδοση των απαραίτητων ταξιδιωτικών εγγράφων για την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών πίσω στις χώρες τους.¹⁴ Σε έκθεσή του 2019 γίνεται κατανοητό ότι το 28 % των επιχειρησιακών δαπανών του αφορούσαν τις επιχειρήσεις επιστροφής.

Οι υπηρεσίες αυτές που παρέχει ο Frontex μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμες σε καταστάσεις κρίσης, κάτι που όλα τα κράτη μέλη έχουν αναγνωρίσει. Ωστόσο, διαπιστώθηκε ότι υπήρχε από την πλευρά της αδυναμία σύνθεσης μιας ολοκληρωμένης εικόνας που να αφορά την κατάσταση των συνόρων σε πραγματικό όσον αφορά τα γεγονότα στα εξωτερικά σύνορα. Για το λόγο αυτό παρατηρείται στις εκθέσεις τους τμήμα καταστάσεων που δεν οδηγούν στην αντίληψη μιας ενιαίας ευρωπαϊκής εικόνας.

Από τη σύσταση του Frontex το 2004, έως και σήμερα βασικός άξονας της δραστηριότητας του αποτελεί η ανάλυση των κινδύνων. Στόχος αυτής της ανάλυσης είναι η λήψη τεκμηριωμένων

---

¹⁴Ειδική έκθεση για τον frontex. Ανακτήθηκε από: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_08/SR_Frontex_EL.pdf (7/3/2022).

αποφάσεων από τον οργανισμό, τα κράτη μέλη και την Επιτροπή. Η διαδικασία της ανάλυσης κινδύνων λειτουργεί σαν βάση των δράσεων του Frontex, για παράδειγμα εντοπίζει νέους τρόπους δράσης ή νέες μεταναστευτικές οδούς, ώστε να μπορέσει να καταπολέμησει το διασυνοριακό έγκλημα. Επίσης κάνει έρευνες για τον εντοπισμό διαδρομών λαθραίας διακίνησης ή πλαστών εγγράφων και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, δραστηριότητες που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του οργανισμού. Επιπλέον συγκεντρώνει ένα ευρύ φάσμα δεδομένων από κράτη μέλη, όργανα της ΕΕ, χώρες και οργανισμούς, καθώς και από τις δικές του επιχειρήσεις, με σκοπό να εντοπίζει τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν και κατευθύνουν τις μεταναστευτικές τάσεις.

Στην περίπτωση της Ελλάδας και της προσφυγικής κρίσης η παρουσία της Frontex δεν ήταν από την αρχή ισχυρή. Στην πορεία και μετά από τον κίνδυνο της Ευρώπης για την μη ελεγχόμενη μετακίνηση ατόμων υπήρξε πιο αυστηρή αντιμετώπιση. Μέλη των Ελληνικών και Ευρωπαϊκών αρχών επιτηρούσαν τα σύνορα και αρκετές φορές χρειάστηκε να επέμβουν για επιχειρήσεις διάσωσης στα Ελληνικά ύδατα. Ωστόσο υπήρχαν καταγγελίες από διάφορες ΜΚΟ ότι σε αρκετές υποθέσεις παραβίαζαν τα δικαιώματα των προσφύγων και προχωρούσαν σε κινήσεις επαναπροώθησης τους με αθέμιτα μέσα. Παρά την ισχυρή παρουσία Εθνικών και Ευρωπαϊκών αρχών δεν υπήρξε μείωση των ροών για μεγάλο χρονικό διάστημα, με τα προβλήματα στα Ελληνικά νησιά να αυξάνονται και τον κίνδυνο μιας εξαιρετικά έφλεκτης κατάστασης να караδοκεί για όλη την Ευρώπη. Αυτό που οι αρχές για πέντε χρόνια δεν μπορούσαν να καταφέρουν ήρθε σαν αποτέλεσμα της λήψης μέτρων για την πανδημία. Το 2020, οι αφίξεις προσφύγων ήταν γύρω στις 125.000 ποσοστό μειωμένο κατά 12% από το 2019, και αποτέλεσε τον χαμηλότερο αριθμό καταγεγραμμένων αφίξεων στην χώρα από το 2015.

6.2 EUROPOL

Αποτελεί τον οργανισμό επιβολής του νόμου στην ΕΕ και βασικός στόχος της είναι η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης προς όφελος των πολιτών της. Έδρα της είναι η Χάγη των Κάτω Χωρών, στηρίζουμε τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ στην καταπολέμηση της σοβαρής διεθνούς εγκληματικότητας και τρομοκρατίας. Συνεργάζεται επίσης με πολλά κράτη εκτός ΕΕ και διεθνείς οργανισμούς. Ενώ μια από τις αρμοδιότητες της είναι και η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων.

6.2.1 Ευρωπαϊκό Κέντρο Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών ή αλλιώς (EMSC) ιδρύθηκε στις αρχές του 2016 μετά από μια περίοδο εμφάνισης αυξημένων στοιχείων που αφορούσαν την παράτυπη μετανάστευση. Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού μεταναστών που ταξίδευαν μαζικά σε μεγάλες ομάδες σε όλο το μήκος της Μεσογείου με σκοπό να φθάσουν στην Ευρώπη και το γεγονός ότι τις περισσότερες φορές οι ομάδες αυτές υποκινούνταν από κάποια οργάνωση διακινητών ήταν αυτό που οδήγησε στην δημιουργία αυτού του τομέα. Αυτές οι οργανώσεις συχνά ωθούσαν τους μετανάστες να μετακινηθούν προς την Ελλάδα μέσα σε βάρκες ακατάλληλες και με υπερβολικό αριθμό ατόμων. Το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου το λαθρεμπόριο μεταναστών έπαιρνε την μορφή μια επικερδής επιχείρησης, οδήγησε την ΕΕ στην λήψη άμεσων και αποτελεσματικών λύσεων. Μάλιστα η Ατζέντα της ΕΕ για τη Μετανάστευση το 2015 τόνιζε πως η εύρεση μέτρων και λύσεων που στόχο θα είχαν την καταπολέμηση της λαθρεμπορίας μεταναστών αποτελούσε βασική προτεραιότητα. Έτσι από την ίδρυση του ο EMSC είχε σαν στόχο την υποστήριξη της αστυνομίας και των συνοριακών αρχών για τον συντονισμό περίπλοκων διασυνοριακών επιχειρήσεων κατά του λαθρεμπορίου. Ενώ συνεργάζεται στενά με τους εταίρους του οργανισμού της ΕΕ, την Eurojust (δικαστικός οργανισμός) και Frontex (διαχείριση συνόρων).

Το 2016, ένα χρόνο μετά την έναρξη της λειτουργίας του έλαβε σχεδόν 12.000 μηνύματα μέσω του δικτύου επικοινωνίας SIENA της Europol – αύξηση 34% σε σύγκριση με το 2015. Τα μηνύματα αυτά περιείχαν στοιχεία που αφορούσαν περισσότερους 17.400 υπόπτους για την διακίνηση μεταναστών και αποτέλεσαν την έναρξη για περισσότερες από 2000 διμερές και πολυμερές υποθέσεις. Ενώ εντός αυτού εμπεριέχονται και στοιχεία για έρευνα 490 υποθέσεων που αφορούν την ύπαρξη πλαστών εγγράφων ταυτοπροσωπίας.

Γενικότερα βασικός στόχος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Λαθρεμπορίας Μεταναστών (EMSC) είναι να υποστηρίξει τα κράτη μέλη της ΕΕ στη στόχευση στην εξάρθρωση εγκληματικών δικτύων που σχετίζονται με την λαθραία διακίνηση μεταναστών. Το EMSC παρέχει επίσης ενισχυμένη επιχειρησιακή και στρατηγική υποστήριξη στα κράτη μέλη της ΕΕ, μεταξύ άλλων μέσω της ανάπτυξης ομάδων υποστήριξης έρευνας και ομάδων αναλυτικής υποστήριξης.

6.3 EUROJUST

Αποτελεί την Υπηρεσία Συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ποινική Δικαιοσύνη, υπό την αιγίδα του οι εθνικές δικαστικές αρχές συνεργάζονται στενά και για την καταπολέμηση του σοβαρού οργανωμένου διασυνοριακού εγκλήματος. Ουσιαστικά ο ρόλος της είναι να βοηθήσει την Ευρώπη να γίνει πιο ασφαλής, συντονίζοντας το έργο των Εθνικών αρχών κατά την διαδικασία διερεύνησης του διεθνικού εγκλήματος, σε αυτή βέβαια την διαδικασία εκτός από τα κράτη μέλη συμμετέχουν και τρίτες χώρες. Η Eurojust συνεργάζεται επίσης στενά με άλλους οργανισμούς της ΕΕ που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα διάφορα στάδια της άσκησης της ποινικής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένων των φορέων επιβολής του νόμου και καταπολέμησης της απάτης. Μια από τις βασικές ευθύνες της είναι η καταπολέμηση του σοβαρού διασυνοριακού εγκλήματος σε όλες τις μορφές του.

Τα εγκλήματα λαθρεμπορίας μεταναστών διαπράττονται από οργανωμένες εγκληματικές ομάδες που θέτουν συχνά σε κίνδυνο τη ζωή και τα μέλη των μεταναστών καθ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού από ξηρά, αέρα ή θάλασσα. Για την διακοπή αυτής της κατάστασης είναι σημαντικό να εμπλέκονται τόσο οι δικαστικές αρχές, οι αρχές επιβολής του νόμου και οι αρχές ελέγχου των συνόρων από όλες τις χώρες κατά μήκος της οδού λαθρεμπορίας μεταναστών, ακόμη και από χώρες μη μέλη της ΕΕ. Αυτές οι αρχές πρέπει να ανταλλάσσουν πληροφορίες, να ξεκινούν έρευνες σε όλες τις χώρες, να υλοποιούν εισαγγελική έρευνα, να λαμβάνουν αποδεκτά στοιχεία και να διασφαλίζουν την αποτελεσματική έκβαση των υποθέσεων. Οι εγκληματικές ομάδες λαθρεμπορίας μεταναστών εμπλέκονται τακτικά και σε συναφή εγκλήματα, όπως ξέπλυμα χρήματος, η πλαστογραφία εγγράφων και αρκετά άλλα συναφή εγκλήματα.

Ο αυξανόμενος αριθμός παράνομων μεταναστών προς τα ευρωπαϊκά κράτη μέσα από την διαδρομή της Μεσογείου είχε καταστήσει την αντιμετώπιση της λαθρεμπορίας προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Για να είναι επιτυχής η καταπολέμηση της λαθρεμπορίας μεταναστών, η έγκαιρη ανάμειξη του δικαστικού σώματος και της διεθνούς συνεργασίας είναι ζωτικής σημασίας, ενώ σημαντική είναι και η συνεργασία των εθνικών αρχών στο τμήμα της ανταλλαγής πληροφοριών ώστε να γίνεται η έρευνα σε όλες τις εμπλεκόμενες χώρες. Επιπλέον, η Eurojust βοηθά τις εμπλεκόμενες αρχές να αναπτύξουν δεσμούς με σχετικούς ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς. Για το 2020 η Eurojust επικεντρώθηκε σε 220 υποθέσεις που αφορούσαν οργανώσεις λαθρεμπορίας μεταναστών, και αυτές χρειάστηκε συχνά να έχουν

στενή συνεργασία με την Europol. Μαζί στοχεύουν στην εξάλειψη αυτού του είδους των οργανώσεων.

Κεφάλαιο 7^ο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία γίνεται αντιληπτό ότι το μεταναστευτικό-προσφυγικό ζήτημα βρήκε τόσο την Ελλάδα όσο και τον Ευρωπαϊκό χώρο, σε μια δύσκολη περίοδο όπου έπρεπε να αντιμετωπίσει κρίσεις που είχαν κάνει την εμφάνιση τους σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο. Με την άφιξη των πρώτων μεταναστών έγινε κατανοητό ότι κανείς δεν ήταν προετοιμασμένος για κάτι τέτοιο και τα προβλήματα άρχισαν να κάνουν την εμφάνιση τους. Το πρωτόγνωρο αυτό φαινόμενο βρήκε ανέτοιμο τον ευρωπαϊκό μηχανισμό, με αποτέλεσμα τη δημιουργία σύγχυσης, πανικού και μεμονωμένων δράσεων από το κάθε κράτος, χωρίς την ύπαρξη σχεδιασμού. Η Ελλάδα που την περίοδο εκείνη αντιμετώπιζε την οικονομική κρίση δεν μπορούσε να παρέχει στον πληθυσμό που έφθανε ούτε τα απαραίτητα, με την Ευρώπη να μην μπορεί ουσιαστικά να βοηθήσει.

Οι συνεχείς αφίξεις προσφύγων άρχισαν να αυξάνουν τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας, ενώ συχνά προέκυπτε και ζήτημα εθνικής ασφάλειας. Τα πρώτα ουσιαστικά βήματα της ΕΕ για την αποσυμφόρηση των χώρων που αποτέλεσαν πύλες εισόδου έγιναν με την συμφωνία της Τουρκίας. Καθώς και με συμφωνίες επανεισδοχής με όμορες χώρες ή χώρες προέλευσης. Ωστόσο, πολλές αντιδράσεις υπήρξαν και σε αυτό το τμήμα καθώς θεωρούσαν ότι η συγκεκριμένη συμφωνία παραβίαζε τα ανθρώπινα δικαιώματα και ακύρωνε την συνθήκη της Γενεύης, ενώ συγχρόνως καθιστούσε ισχυρή την Τουρκία στο πεδίο των διαπραγματεύσεων.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι η Ελλάδα βρέθηκε μόνη σε μια δύσκολη ανθρωπιστική κρίση και χωρίς να διαθέτει τα μέσα έπρεπε να την αντιμετωπίσει. Αυτό το γεγονός δημιούργησε πρόσθετους κινδύνους και διακυβεύτηκε ακόμη και το δημοκρατικό της πολίτευμα. Οι αντιδράσεις τόσο των Ελλήνων όσο και των προσφύγων δεν μπορούσαν να διαχειριστούν, καθώς το ελληνικό σύστημα ήταν απροετοίμαστο, ανέτοιμο και το προσωπικό χωρίς τις απαραίτητες γνώσεις. Οι κινήσεις της Ευρώπης την περίοδο εκείνη ήταν σχεδόν ανύπαρκτες καθώς κανείς δεν ήθελε να αντιμετωπίσει μια κρίση στο εσωτερικό του. Ενώ ακόμη και σήμερα το επίπεδο ενσωμάτωσης των μεταναστών παραμένει χαμηλό.

Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να αναφερθούν κάποιες προτάσεις που βασίζονται στον σεβασμό της ανθρώπινης ζωής και των δικαιωμάτων του ανθρώπου και που θα μπορούσαν να μειώσουν την εμφάνιση κινδύνων τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη:

- Πρωταρχικό μέλη όλων των εμπλεκόμενων αρχών να αποτελέσει ο σχεδιασμός για την αντιμετώπιση του φαινομένου των μεταναστευτικών ροών και τους κινδύνους που περιλαμβάνει, για την ασφάλεια της με την μετάβαση σε μια χώρα τόσο μέσα από την θάλασσα όσο και από τα χερσαία σύνορα της.
- Επανεξέταση της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας, ώστε να τροποποιηθούν κάποια σημεία της, που όπως φάνηκε από την περίοδο εφαρμογής της, με σκοπό την επίλυση τυχόν ζητημάτων, την ενίσχυση της και την ενδυνάμωση των αρχών της Ευρώπης που εμπεριέχονται εντός αυτής, ώστε να διασφαλιστεί η ζωή των προσφύγων.
- Η δημιουργία μια νέας συμφωνίας μεταξύ Ευρώπης και Τουρκίας ώστε στα εδάφη της να παραμένουν άτομα τα οποία έχουν κάνει αίτηση ασύλου σε κάποια ευρωπαϊκή χώρα σε ένα συγκεκριμένο σημείο με την μορφή των hotspots, στα οποία η Ευρώπη θα συνδράμει. Θα αποτελούσε ένα πρώτο βήμα για την μερική επίλυση του ζητήματος και την σταθεροποίηση των Ελληνικών συνόρων.
- Δημιουργία ανθρωπιστικών διαδρομών για την μετακίνηση των προσφύγων με την χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς όπως : αεροπλάνων, πλοίων και λεωφορείων, με κατάλληλο σχεδιασμό, ιδιαίτερα για τις ευπαθείς ομάδες, τα ασυνόδευτα ανήλικα, των μητέρων με τα παιδιά τους, των ηλικιωμένων, των αρρώστων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Με τον τρόπο αυτό θα διασφαλιστεί η ασφαλής μετακίνηση των προσφύγων χωρίς να καταπατούνται τα δικαιώματά τους, ενώ παράλληλα θα μειωθεί και η παρανομία.

Με βάση την παραπάνω πρόταση τα οφέλη για την Ευρώπη μπορεί να είναι πολλαπλά καθώς θα υπάρξει αποφυγή της έκθεσης σε κίνδυνο των ανθρώπινων ζωών. Ενώ αποτελεί και ένα καλό βήμα για την αποδυνάμωση των οργανωμένων δικτύων που στοχεύουν στην εκμετάλλευση των προσφύγων - μεταναστών, αδιαφορώντας για τη ζωή τους.

- Δημιουργία ενός δικτύου συνεχούς πληροφόρησης και ενημέρωσης προς τις χώρες προέλευσης των μεταναστών - προσφύγων, με σκοπό την παροχή σωστών πληροφοριών για τις νομικές διαδικασίες εισόδου στην ΕΕ, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι όσοι ταξιδεύουν έχουν βάσιμο λόγο να ζητούν άσυλο και ότι δεν θα πέσουν θύματα εκμετάλλευσης.
- Παράλληλη πληροφόρηση των πολιτών της Ευρώπης για τους κινδύνους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ώστε να αναπτυχθεί ένα αίσθημα αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης με τις αρχές για να αποφευχθούν τα περαιτέρω προβλήματα.
- Ίση κατανομή του ήδη υπάρχοντος πληθυσμού προσφύγων σε όλη την Ευρώπη

ανάλογα με τις δυνατότητες των χωρών, ώστε να βελτιωθούν και οι σχέσεις μεταξύ των χωρών αλλά και οι πρόσφυγες να μπορούν πλέον να ενταχθούν ελεύθερα σε ένα κράτος και να αποτελέσουν ενεργά μέλη της κοινωνίας.

➤ Η θέσπιση ενός ενιαίου ευρωπαϊκού ελεγκτικού μηχανισμού που θα είναι επιφορτισμένος με την διαδικασία χορήγησης ασύλου. Με τον τρόπο αυτό θα παρακαμφθεί η γραφειοκρατία και ο χρόνος αναμονής των προσφύγων ενώ, η Ευρώπη θα έχει μια ξεκάθαρη εικόνα για όσα γίνονται.

➤ Ανανέωση της Σύμβασης του 1951 με σκοπό να καλυφθούν τα κενά που υπάρχουν και αφορούν τις νέες κατηγορίες προσφύγων που έχουν προκύψει όπως περιβαλλοντικοί πρόσφυγες, πρόσφυγες πολέμων και εμφυλίων συρράξεων, πρόσφυγες φυσικών καταστροφών.

➤ Θεσμοθέτηση διαδικασίας ένταξης και ενσωμάτωσης των προσφύγων από τις χώρες υποδοχής, όπου θα ορίζονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά κάνοντας την διαδικασία πιο εύκολη.

Γενικά η δημιουργία ενός δίκαιου συστήματος ασύλου, με όσο το δυνατόν πιο γρήγορες διαδικασίες στο κομμάτι του εφικτού, θα αποτελούσε θετική εξέλιξη, τόσο για τους πρόσφυγες και μετανάστες, καθώς θα μειώνονταν η γραφειοκρατία που στις μέρες μας υπάρχει και οδηγεί ακόμη και σε μακροχρόνια εξέταση αιτημάτων εγκλωβίζοντας τους πρόσφυγες σ'ένα μέρος, ενώ από την άλλη πλευρά οι κοινωνίες στις χώρες φιλοξενίας θα ικανοποιούνται από την άμεση αποσυμφόρηση τους.

➤ Αύξηση κοινοτικών κονδυλίων ώστε να βελτιωθεί η ανθεκτικότητα των κρατών-μελών σε όλα τα επίπεδα που αφορούν την μετανάστευση καθώς και δημιουργία ξεχωριστών πλαισίων που θα αφορούν τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες των προσφύγων.

➤ Επίσης η ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των δυνάμεων ασφαλείας και των προσφύγων θα βοηθήσει ώστε να γίνεται άμεσα η αναγνώριση πιθανών τρομοκρατών. Οι ίδιοι ζώντας σε κλειστές ομάδες μπορούν να αντιληφθούν πιο εύκολα κάποια πράγματα.

➤ Δημιουργία και άμεση εφαρμογή προγραμμάτων ένταξης, στέγασης και στήριξης των προσφύγων και των οικογενειών τους, ώστε να έχουν την ικανότητα για την ενοικίαση καταλυμάτων στις αστικές περιοχές, καθώς και χρηματική βοήθεια και απομάκρυνσή τους από τις δομές φιλοξενίας και υποδοχής. Αυτό θα βοηθούσε και τα νησιά με την αποσυμφόρηση τους και την αποκατάσταση της εικόνας τους και οι ίδιοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν ενεργά μέλη της.

Συνεπώς το μεταναστευτικό-προσφυγικό προκάλεσε στην Ελλάδα μια σειρά προβλημάτων που

δεν ήταν εύκολο να διαχειριστεί λόγω της έλλειψης οικονομικών πόρων, τεχνογνωσίας και πλαισίου. Ωστόσο αυτό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι ένα πρόβλημα τέτοιας φύσης δεν μπορεί να αφορά ένα μεμονωμένο κράτος-μέλος αλλά το σύνολο της ευρωπαϊκής κοινότητας, η λήψη μέτρων και η ενίσχυση του αισθήματος αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών θα βοηθούσε ώστε να μην επαναληφθούν τέτοια φαινόμενα. Το Ελληνικό κράτος θα πρέπει να αναδιοργανώσει και να εκσυγχρονίσει τους κρατικούς μηχανισμούς των ενόπλων δυνάμεων, των σωμάτων ασφαλείας, των φορέων κοινωνικής παροχής ώστε να είναι έτοιμο για όποια πρόκληση μελλοντικά εμφανιστεί τόσο σε εσωτερικές, όσο και εξωτερικές κρίσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

1. Αγγελάκη, Μ. (2013). *Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών: διστακτικός βηματισμός ή ένα (ακόμα) μετέωρο άλμα; Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, e-Publisher: ΕΚΤ, 8 (2), 151-164.
2. Γιώτη Παπαδάκη, Όλγα. «Η σταδιακή διαμόρφωση της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής.» Στο Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης, Τομος ΙΙΙ, 11-25. Αθήνα, 2012.
3. Γρόπα Ρ. (2011), «*Ελληνική οικονομία και μετανάστευση: Μύθοι και πραγματικότητες*». Ανκτηθηκε απο : <https://www.eliamer.gr/> (στις 5/3/2022).
4. Έμκε – Πουλοπούλου Η.(2007), *Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
5. Ευρωπαϊκή επιτροπή (2016). *διαχείριση της προσφυγικής κρίσης: έκθεση της επιτροπής για την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της δήλωσης εε-τουρκίας*, ανακτήθηκε απο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_16_1444 [10/1/2022].
6. Κολομβάκης, Ι. (2016). *Ο ρόλος της Ελλάδας στη λαθρομετανάστευση*. Ανάκτηση από: www.elisme.gr (στις 29/3/2022).
7. Καλοφωλιάς, Κ. (2011) *Το Μεταναστευτικό Ζήτημα στη Μεσόγειο (Ισπανία - Ιταλία - Ελλάδα)*, εκδόσεις Μιχάλη Σιδέρη, Αθήνα.
8. Λάγγαρης, Π. (2007, Φεβρουάριος 12). *Μετανάστευση κ Οργανωμένο Έγκλημα*. Ανάκτηση από : www.elesme.gr (στις 25/3/2022).
9. Λαυρέτζος, Α. (2016). *Σιωπηρή Άλωση, Το δημογραφικό και το μεταναστευτικό πρόβλημα της Ελλάδας*. Αθήνα: Πραγματεία.
10. Μαντζανάς, Μ. (2016), *Αφομοίωση και εθνική συνείδηση μεταναστών. Όψεις δικαίου και κοινωνικοπολιτικές παράμετροι. Η κοινωνική πολιτική, με φιλοσοφική, ψυχολογική και παιδαγωγική θεώρηση*, Αθήνα: Παπαζήση.
11. Μπαλαούρας, Π. (2018, Δεκέμβριος 8). *Ασφάλεια-Εθνική ασφάλεια-Προσφυγικό*. Ανάκτηση από Liberal: www.liberal.gr.
12. Μπόση , Μ. (2014). *Διεθνής Ασφάλεια στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο. Οι αραβικές εξεγέρσεις και η περίπτωση τη Συρίας*. Αθήνα: Ποιότητα.
13. Νάσκου-Περράκη Π., Γ. Παπαγεωργίου, Χ. Μπαξεβάνης, *Πρόσφυγες και Αιτούντες Άσυλο-Παγκόσμια, Ευρωπαϊκή και Εθνική Διάσταση*, Εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017.
14. Πανισκάκη, Φ. Χ. (2017). *Οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις στην τουριστική ανάπτυξη των προορισμών: οι τελευταίες επιπτώσεις των προσφυγικών ροών στις τοπικές*

οικονομίες. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 14, 2019, από Ψηφιακή Βιβλιοθήκη και Ιδρυματικό Αποθετήριο: www.dspace.lib.uom.gr.

15. Παπαδοπούλου, Ι. (2017). Η προσφυγική κρίση στην Ευρώπη και η διαχειρισή της από τις ελληνικές κυβερνήσεις κατά το 2015-2016. Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

16. Πραχαλιάς, Χ. (2014). *Οι Επιπτώσεις της Μετανάστευσης στις Αγορές Εργασίας: Εμπειρία από την ΕΕ-27*. Ανάκτηση από : www.resoking.blogspot.com (στις 12/4/2022).

17. Πρίφτη, Κ. (2015, Απρίλιος 27). *Τα ταξίδια θανάτου στη Μεσόγειο, η αδυναμία διαχείρισης του μεταναστευτικού και οι λόγοι που οδήγησαν στην έξαρση του φαινομένου*. Ανάκτηση από: www.huffingtonpost.gr (στις 21/4/2022).

18. Παπαδοπούλου, Δ. (2011). *Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα: θεωρητικές προσεγγίσεις και εμπειρικές διαπιστώσεις*. Στο Αντώνης Μωυσίδης, Δέσποινα Β. Παπαδοπούλου (επιμ.), *Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα: εργασία, εκπαίδευση, ταυτότητες*, 19-49. Αθήνα. Κριτική.

19. Ροντιέ, Κ. (2016). *Μετανάστες και Πρόσφυγες*. Αθήνα : Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.

20. Σαμπατάκου, Ε. Α. (2010), *Διεθνείς και ευρωπαϊκές συνιστώσες της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής* Καβουνίδη Τ. Κόντης Α. Λιανός Θ. Φακιολάς Ρ. στο *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες – Πολιτικές – Προοπτικές*, τόμος Α, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.

21. Σπυροπούλου Γ. και Χριστόπουλος Δ. (2016). Προσφυγικό: «Θα τα καταφέρουμε»; Ένας απολογισμός διαχείρισης και προτάσεις διεξόδου, Σειρά: Δοκίμια για την Πολιτική και το Σύνταγμα, Αθήνα: Παπαζήση.

22. Τριανταφυλλίδου, Α. (2015). *Μετατρέποντας την προσφυγική κρίση σε ευκαρία: Τρέχουσες Προκλήσεις για την Ελλάδα*!. Φλωρεντία: Robert Schuman Centre for Advanced Studies, European University Institute.

23. Τσοτσόρος, Στ. (2014), *Τεχνολογική αλλαγή και οικονομική ανάπτυξη*, Αθήνα: Παπαζήση.

24. Τσεβρένης Κ. Β., (2016), «*Η Ευρώπη και η Ελλάδα ενώπιον του προσφυγικού προβλήματος. Σύγχρονες προκλήσεις, νέες προοπτικές*», Εκδόσεις Πληθώρα, Αθήνα.

25. Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ, «*Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων*». Ανακτήθηκε από: <https://www.unhcr.org/gr/> (στις 27/2/2022)

26. Φερόνας, Α. (2013). *Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020»: Ρητορική και Πραγματικότητα*. Ανακτήθηκε από : <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eeqp/article/view/10547/10928> (στις 6/2/2022).

27. Φίλης, Κ., (2017), «*Πρόσφυγες, Ευρώπη, ανασφάλεια*», Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα.

28. Ball, A.R. & Peters G. (2001). Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση. Αθήνα:

Παπαζήση.

29. Baylis et al. (2013). *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς πολιτικής. Μία εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.
30. Borge, D. (2008). *Το βιβλίο του Κινδύνου*. Αθήνα: Παπαζήσης.
31. Gerstlé, J. (2014) Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, (μτφ. Φανή Κουντούρη). Αθήνα: Τυποθητώ
32. Heywood, A. (2006). Εισαγωγή στην πολιτική, Αθήνα: ΠΟΛΙΣ.

Ξενόγλωσση

1. Adamson, F. B. (2006). Crossing Borders: International Migration and National Security. *Project Muse, Scholarly journals online*, 165-199.
2. Battistelli and Galantino. (2018). Dangers, risk and threats: An alternative conceptualization to the catch-all concept of risk. *Current Sociology* , σσ. 64-78.
3. Borghesi and Gaudenzi. (2013). *Risk management: how to assess, transfer and communicate critical risks*. New York: Springer.
4. Buzan and Waver. (2003). *Regions and Powers. The structure of international security*. New York: Cambridge University Press.
5. Baybutt, P. (2015). Designing risk matrices to avoid risk ranking reversal errors. *Process Safety Progress*, 35(1), 41–46.
6. Bruno Oliveira Martins & Michael Strange (2019) Rethinking EU external migration policy: contestation and critique, *Global Affairs*, 5:3, 195-202, DOI: 10.1080/23340460.2019.1641128.
7. Bossis, M. and Lampas, N. (2018). Is refugee radicalization a threat to Greece ? *Mediterranean Quarterly*, 29(1), 36–47.
8. Boukala, S., & Dimitrakopoulou, D. (2018). Absurdity and the “blame game” within the Schengen Area: Analyzing greek (social) media discourses on the refugee crisis. *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 16(1–2), 179–197.
9. Chtouris, S., & Miller, D. M. S. (2017). Refugee flows and volunteers in the current humanitarian crisis in Greece. *Journal of Applied Security Research*, 12(1), 61–77.
10. Crouhy et al. (2014). *The essentials of risk management*. New York: Mc Graw-Hill.
11. Christodoulou, Y., Padapa, E., Papoutsis, A., & Vradis, A. (2016). Crisis or Zemblanity? Viewing the Migration Crisis through a Greek Lens. *Mediterranean Politics*, 321-325.
12. Dijkstra et al. (2018, August 30). Governing risk in international security. *Contemporary*

Security Policy, σσ. 537-543.

13. Dover et al. (2017). *The palgrave handbook of security, risk and intelligence*. London: Springer Nature.
14. Europol (2022) ανακτήθηκε απο : <https://www.europol.europa.eu/> (στις 25/3/2022).
15. European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, ανακτήθηκε απο: https://webgate.ec.europa.eu/echo/eu-aid-volunteers_en/acci%C3%B3n-contr-a-el-hambre_en (στις 12/4/2022).
16. Fink, S. (1986). *Crisis Management: Planning for the Inevitable*, American *Management Association*, New York, NY
17. Florian Trauner (2016) *Asylum policy: the EU's 'crises' and the looming policy regime failure*, *Journal of European Integration*, 38:3, 311-325.
18. Frida Hansen & Johanna Pettersson (2021): *Contradictory migration management? Differentiated security approaches to visa overstay and irregular border crossings in the European Union*, *European Security*.
19. Frontex (2022) ανακτήθηκε απο : <https://frontex.europa.eu/> (στις 25/3/2022).
20. Gill. (2014). *The handbook of security*. New York: Palgrave handbooks.
21. Grabo. (2010). *Hanbook of warning intelligence*. Plymouth,UK: Scarecrow Press,Inc.
22. Hegre et al. (2019). *Views: A political violence early-warning system*. *Journal of Peace Research*, σσ. 155-174.
23. Hopkins. (2017). *Fundamentals of risk management: understanding, enaluating and implementing effective risk management*. London, UK: Kogan Page Publishers.
24. Howard et al. (2000). *Ο ρόλος του πολέμου στη Νεότερη Ιστορία*. Αθήνα: Ποιότητα.
25. Jacob. (2017). *Rethinking security in the twenty-first century*. New Jersey, USA: Springer.
26. Joint Chiefs of Staff. (1993). *Joint Pub 5-03.1, Joint Operation Planning and Execution System Volume 1*. Colonel, USA: Joint Chiefs of Staff.
27. Kaufman. (2004). *Threat inflation and the failure of the Marketplace of ideas*. *International Security*, σσ. 5-48.
28. Katie Kuschminder & Jennifer Waidler (2020) *At Europe's frontline: factors determining migrants decision making for onwards migration from Greece and Turkey*, *Migration and Development*, 9:2, 188-208.
29. Kolodziej. (1992). *The Renaissance of Security studies*. *International Quarterly*.
30. Kotelis et al. (2014, Jul 07). *Democratic peace or hegemonic stability? The Imia / Kardak case*. *Turkish Studies*, σσ. 242-257.
31. Kalapidis, P., & Moustakis, F. (2015). *Migration and National security: The Quest for*

an effective Greek Migration policy. Αθήνα: Academy of strategic analyses.

32. Lendaro, A. (2016). A European Migrant Crisis? Some Thoughts on Mediterranean Borders. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 148-157.
33. Lehne, S. (2016). *How the Refugee Crisis Will Reshape the EU*. Ανακτήθηκε από <http://carnegieeurope.eu/2016/02/04/how-refugee-crisis-will-reshape-eu-pub-62650> (στις 25/2/2022).
34. Georgios Maris, Floros Flouros & Ioannis Galariotis (2022) The Changing Security Landscape in South-Eastern Mediterranean: Assessing Turkey's Strategies as a Rising Power, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, DOI: [10.1080/19448953.2022.2037962](https://doi.org/10.1080/19448953.2022.2037962).
35. Mitroff, I.J. (2000). *Managing Crises before they happen*, EBSCO Publishing: ebook collection, Amacom New York, NY.
36. Mitroff, I. (2004). *Crisis Leadership: Planning for the Unthinkable*. John Wiley and Sons, New York.
37. Mandel. (2008). *Global Threat*. Westport, USA: Praeger Security International.
38. Meloy and Hoffmann. (2014). *International handbook of threat assessment*. New York: Oxford University Press.
39. Morgan. (2015, January 22). Strategy in flux: NATO's adoption of risk management and the elaboration of a new framework of command and control. *Defence Studies* , σσ. 1-14.
40. Maurikos-Adamou, T. (2017). Immigration Law and the Politics of Migration in Greece. *Project Muse*, 30-52.
41. Miller, D., & Chtouris, S. (2017). Borderland Security and Migration: Balancing Humanitarian Responce with Crisis Preparedness & Emergency Management-The Social and Cultural Challenges to Homeland Security. *Journal of Applied Security Research*, 1-6.
42. Murray, P., & Longo, M. (2018). Europe's wicked legitimacy crisisQ the case of refygees. *Journal of European Integration*, 411-425.
43. Nilsen, T. (2017). *Europe introduces «smart borders» to improve security*. Ανακτήθηκε από <https://thebarentsobserver.com/en/borders/2017/10/storskog-not-first-line-when-europe-introduces-smart-borders> (στις 25/2/2022).
44. Paraskevas, A. (2006). Crisis management or crisis response system? A complexity science approach to organizational crises. *Management Decision* 44 (7), 892-907.
45. Pearson, C.M. and Clair, J.A. (1998). "Reframing crisis management", *Academy of Mangement Review*, Vol.23, No.1, pp. 59-76.
46. Patrick Müller & Peter Slominski (2021) Breaking the legal link but not the law? The externalization of EU migration control through orchestration in the Central Mediterranean *Journal of European Public Policy*, 28:6, 801-820.

47. Perkowski, Nina. (2015). *More Frontex is not the answer to the refugee crisis*. Ανακτήθηκε από <https://www.opendemocracy.net/5050/nina-perkowski/more-frontex-is-not-answer-to-refugee-crisis> (στις 7/4/2022).
48. Segura Natalia.(2016). *Frontex's new mandate, a controversial EU approach to the refugee crisis* 26 Ανακτήθηκε από <http://www.europeanpublicaffairs.eu/frontexs-new-mandate-a-controversial-eu-approach-to-the-refugee-crisis/> (στις 17/4/2022).
49. Shrivastava, P. (1993). "Crisis theory & practice: towards a sustainable future", *Industrial and Environmental Crisis Quarterly*, Vol. 7, pp. 23-42.
50. Sakellariou, A. (2017). Fear of Islam in Greece : migration,terrorism, and "ghosts" from the past. *Nationallites papers*, 511-523.
51. Satoko, H. (218). Accountability, Depedency and EU Agencies: The Hotspot Approach in the Refugee Crisis. *Refugge Survey Quarterly*, 204-230.
52. Traynor, I. (2015). Refugee crisis: Juncker calls for radical overhaul of EU immigration policies. *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/09/refugee-crisis-eu-executive-plans-overhaul-of-european-asylum-policies> (6/3/2022).
53. Traynor, I. (2015). European leaders offer Turkey 'action plan' on migration crisis. *The Guardian*. Ανακτήθηκε από <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/15/big-decisions-unlikely-migration-summit-eu-leaders> (στις 7/4/2022).
54. Ticktin, M. (2016) Thinking Beyond Humanitarian Borders. *Social Research* 83.2 255-271,536.
55. Triantafyllidou, A. (2018). Migrant Smuggling: Novel Insights and Implication for Migration Control Policies. *Journal*.
56. Vasiliakis, C. (2017). Massive Migration and Elections : Evidence from the Refugee Crisis in Greece. *International Migration*, 29-43.